

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Majts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd.

LANDSHÖFDINGE-EMBETETS

UTI

C A L M A R L Ä N

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅREN

1856—1860.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Då förut afgifne underdåniga femårsberättelser innehålla en i väsentliga delar fullständig geografisk beskrifning öfver detta län, med hänsigt till dess läge, naturbeskaffenhet och politiska indelning, så kunde det möjligen anses öfverflödigt att här upptaga andra, dit hörande förhållanden, än sådana, som innefatta någon märklig förändring. Men med afseende derpå, att femårsberättelserne nu afgifvas efter en ny, från den förra betydligt afvikande, plan, torde det dock vara lämpligt att nu ånyo meddela en sådan beskrifning och derunder uppgifva dels de förändringar i länets indelning, som under ifrågavarande tiderymd timat, och dels de oregelbundenheter, som uti samma indelning förefinnas.

Detta län utgöres af två afskiljda delar, fasta landet och ön Öland. Det förra består af en omkring 20 mil lång, men i allmänhet endast 4 à 6 mil bred kuststräcka, utbredande sig emellan 56 gr. 19 min. och 58 gr. 16 min. nordlig latitud. Norra delen af detta kustland omslutes af Östergötlands och den södra af Blekinge län. I vester gränsar det emot Jönköpings och Kronobergs län.

Uti ett i senare tider utkommet, om mycken forskning vittnande, arbete (C. A. Agardhs försök till statsekonomisk statistik öfver Sverige) antages, att Calmar läns fasta land utgör hela den nedra delen af en stor höjdsuttning, hvilken, börjande från höglandet emellan Almesåkra och Hultsby socknar af Vestra härad i Jönköpings län, begränsas i norr och söder af tvenne derifrån utgående bergsträckningar, af hvilka den norra går österut till trakten söder om Wimmerby och derifrån åt nordost tills den når hafvet vid Waldemarsvik, samt den södra löper från Hultsby i sydostlig riktning genom Kronobergs samt gränstrakterna af

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-41.
1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Innevånare.....	6.
3. Näringar.....	9.
Tab. Litt. A. Spanmåls-export och -import.....	13.
Tab. Litt. B. Skörd i korntal af utsädet.....	13.
Tab. Litt. C. Markegångspriser å spanmål.....	14.
Tab. Litt. D. Markegångspriser å ladugårdsalster och ökedagsverken.....	18.
Tab. Litt. E. Ottenby Stuteri.....	18.
Tab. Litt. F. Exporterade skogsprodukter.....	21.
4. Kommunikations-anstalter och varubyten.....	25.
Tab. Litt. G. Strandade fartyg.....	32.
Tab. Litt. H. Tulluppbörd.....	32.
5. Kameralförhållanden.....	33.
6. Politi.....	34.
Tab. Litt. I. Antal inskrifne och utexaminerade elever i Calmar och Westerviks Navigationsskolor.....	35.
Tab. Litt. K. Uppgift å fångantalet i länets cellfängelse under nedannämnde år.....	36.
Tab. Litt. L. Antal häktade för brott mot äganderätten.....	37.
Tab. Litt. M. Sammandrag af utmättingsredogörelserna.....	38.
Tab. Litt. N. Sjöassuransföreningens verksamhet.....	39.
Tabellbilagor	42-51.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	42.
Tab. N:o 2. Jordbruk.....	43.
Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.....	44.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	44.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	45.
Tab. N:o 6. Af rofdjur dödade husdjur.....	45.
Tab. N:o 7. Grufvor, bergverk, bruk, fabriker och manufaktur- inrättningar samt handtverkerier	46-47.
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverier och skjutsning, 1856-1860..	48.
Tab. N:o 9. Sjöfart och handel.....	48.
Tab. N:o 10. Hemman och jordlägenheter m. m. å landet, tomter och jordar i städerna år 1860.....	49.
Tab. N:o 11. Laga skiften m. m.....	49.
Tab. N:o 12. Sparbanker.....	50.
Tab. N:o 13. Fattigvård.....	51.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Majts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd.

LANDSHÖFDINGE-EMBETETS

UTI

C A L M A R L Ä N

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅREN

1856—1860.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Då förut afgifne underdåniga femårsberättelser innehålla en i väsentliga delar fullständig geografisk beskrifning öfver detta län, med hänsigt till dess läge, naturbeskaffenhet och politiska indelning, så kunde det möjligen anses öfverflödigt att här upptaga andra, dit hörande förhållanden, än sådana, som innefatta någon märklig förändring. Men med afseende derpå, att femårsberättelserne nu afgifvas efter en ny, från den förra betydligt afvikande, plan, torde det dock vara lämpligt att nu ånyo meddela en sådan beskrifning och derunder uppgifva dels de förändringar i länets indelning, som under ifrågavarande tiderymd timat, och dels de oregelbundenheter, som uti samma indelning förefinnas.

Detta län utgöres af två afskiljda delar, fasta landet och ön Öland. Det förra består af en omkring 20 mil lång, men i allmänhet endast 4 à 6 mil bred kuststräcka, utbredande sig emellan 56 gr. 19 min. och 58 gr. 16 min. nordlig latitud. Norra delen af detta kustland omslutes af Östergötlands och den södra af Blekinge län. I vester gränsar det emot Jönköpings och Kronobergs län.

Uti ett i senare tider utkommet, om mycken forskning vittnande, arbete (C. A. Agardhs försök till statsekonomisk statistik öfver Sverige) antages, att Calmar läns fasta land utgör hela den nedra delen af en stor höjdsuttning, hvilken, börjande från höglandet emellan Almesåkra och Hultsby socknar af Vestra härad i Jönköpings län, begränsas i norr och söder af tvenne derifrån utgående bergsträckningar, af hvilka den norra går österut till trakten söder om Wimmerby och derifrån åt nordost tills den når hafvet vid Waldemarsvik, samt den södra löper från Hultsby i sydostlig riktning genom Kronobergs samt gränstrakterna af

Calmar och Blekinge län nedåt länsgränsen vid Bröms. Från dessa begge bergsträckningar utskjuta, äfven med rigtning nedåt hafvet, två sådana, mindre höga, den ena börjande i Wimmerbytrakten och gående i sydost till Misterhultskusten, den andra från höjderna i Uppvidinge härad af Kronobergs län, tagande kosan genom Norra Möre härads nordligaste trakter ned till hafvet emellan Ålem och Ryssby. Härigenom delas Calmar läns fastland i tre stora dalgångar, den norra, omfattande Norra och Södra Tjusts samt de nordligare delarne af Sefvedes och Tunaläns härad, den mellersta, som utgöres af sistnämnde tvänne häraders södra delar samt hela Aspelands, Handbörds och Stranda härad, och den södra, uti hvilken ingå Norra och Södra Möre härad.

Den första af dessa dalgångar är genomskuren af en mängd mellan små bergshöjder framgående vattendrag och sjöar. Från hafvet inskjuta der flera, föga breda, men ofta en eller två mil långa vikar, och derutanför utbreder sig en stor och vidlyftig skärgård med många, till en del bebodda, större och mindre öar. Denna del af länet är med skäl berömd för sin omvexlande naturskönhet. Emellan höjderna är en ypperlig jordmån af mylla och stark lera. Sand och klapper förekomma mera sällsamt och endast på högre platåer. En rik vegetation af löfskog, hufvudsakligen ek, björk och al, pryder dalarne och stränderne. Längre uppåt bergstrakterne finnes barrskog. Bergen, i allmänhet af föga höjd, äro mångenstädes malmförande. Flera temligen rika jernmalmstreck äro påträffade, och kopparmalm brytes uti bergen såväl i närheten af Waldemarsvik som vid Misterhultskusten.

Den mellersta dalgången genomflytes af länets största vattendrag, Emån. Söder om denna ström framrinner en annan icke obetydlig å, Alsterån. Emellan begge sträcker sig en bred, men i allmänhet icke hög sandhöjd, omvexlande med bergkullar. Emådalen utbreder sig på flera ställen till stora sankt ångar, å hvilka flodvattnet stundom uppstiger. De högre strandtrakterne hafva en särdeles bördig jordmån. Alsterån genomlöper mera sterila trakter. Längre ned emot hafvet förena sig begge dessa ådalar med ett lågt kustland, der sandmylla utgör den rådande jordmånen, omvexlande med lera i vattendragens närhet. Berg, mosand och mossjord utmärka de inre och högre trakterne. Der finnas länets största och värderikaste barrskogar. Tallen i Handbörds härad anses för den bästa i hela Småland. I ådälderne och utefter kusten finnes ynnig löfskog af flera slag, deribland äfven ek, ehuru tillgången på sistnämnde träslag här är något mindre än i norra dalgången. Jordytan är också här mera jemn och i ringare mån genomskuren af berg och sjöar. De från hafvet inskjutande vikarne bilda icke här några långa fjärdar, och skärgårdsbandet har obetydlig bredd.

Södra dalgången är ännu mera jemn samt saknar nästan alldeles både berg, större insjöar och hafsvikar. Från den jemna samt af endast smärre holmar, men ingen större skärgård, omgifna kusten höjer sig landet småningom och föga märkbart. Vattnet afledes genom flera små åar och bäckar, som icke förena sig till något större vattendrag, utan hvar för sig söka sin bugtande väg till hafvet. Härigenom bildas en mängd smärre dalgångar, der vacker löfskog uti ångar och beteshagar omvexlar med bördiga åkerfält. På landthöjderna emellan dessa dälder finnes, isynnerhet längre inåt landet, ännu barrskog till stor utsträckning. Mossar och myrjord förekomma ofta i de inre trakterne. Hela kuststräckan består till största delen af odlad eller odlingsbar jord. Den derstädes öfvervägande jordarten är sandblandad mylla, men på många ställen, särdeles i Södra Möre härads kusttrakter, hvilat denna på ett mäktigt lager af mer och mindre mergelartad lera. Ehuru de begge förut beskrifna dalgångarne hafva vissa trakter af en vida större bördighet, än den som förekommer i den södra, så har likväl denna en mera jemnt utbredd bördighet, och, i följd deraf, en i förhållande till arealen talrikare befolkning.

Calmar läns andra hufvudbeståndsdel, Öland, är en omkring 12 mil lång, men endast $\frac{3}{4}$ à $1\frac{1}{2}$ mil bred ö, utsträckande sig nära nog parallelt med Smålandskusten från $56^{\circ} 12'$ till $57^{\circ} 22'$ nordlig bredd. Öns östra kustlinie är temligen rak, men den vestra bildar en betydlig utböjning, hvarigenom ön redan två mil från södra udden uppnår sin största bredd, hvilken den sedan bibehåller i en längdfortsättning af fem mil till

Borgholm, der den vestra stranden tvärt böjer sig inåt ön, som derefter under de återstående fem milen till norra udden har en bredd af allenast $\frac{3}{4}$ mil och derunder. Utanför öns bredare del är sundet, kalladt Calmar sund, i allmänhet endast en mil bredt, men vidgar sig allt mer och mer både i norr och söder. Öland består hufvudsakligen af ett öfvergångs-kalkberg, som bildar en, utefter större delen af ön fortgående, hög och jemn platå. Vestra kanten deraf är brant och kallas »landborgen»; men derifrån har landet en jemn sluttning åt östra stranden. Af denna platå, som höjer sig 100 à 180 fot öfver hafvet, är endast omkring halfva arealen betäckt med så mycket jord, att odling är möjlig, hvaremot det öfriga består af sådana, stundom ganska vidsträckta fält, der kalkflisan ligger nära nog uppe i dagen eller icke har mera än ett par tums jordbetäckning. Dessa skenbart ofruktbara och ökenlikt trädlösa fält, kända under namn af »Ölands-alfvaren», erbjuda dock ett särdeles godt bete för hästar och får. Nedanför vestra landborgen utbreder sig ett, förmodligen genom upplandning bildadt, lågt och i allmänhet ej mera än $\frac{1}{4}$ mil bredt kustland af den bördigaste jordmån. Djup svartnylla omvexlar här med god lera. Sandjord träffas endast på höglandet, hvarest äfven, ehuru mera sällan, förekommer kärr- och mossjord. Granitberg saknas alldeles, men större rullstenar förmärkas utmed kusten. Under kalkberget finnas i södra delen af öns vestkust mäktiga lager af alunskiffer, blandad med svafvel och jern. Utom några mindre träsk finnes på ön endast en föga betydlig insjö. Större vattendrag saknas, och det vatten, som samlas på höglandet, leder sig till hafvet i små bäckar, hvilka under sommaren vanligen äro torra. Fordom har Öland haft god tillgång på skog, nemligen barrskog på högslätterna och en rikedom af ek, hassel, al och annan löfskog på kustlandet. Numera är barrskogen nästan alldeles utrotad, utom i öns nordligaste del, der nära $\frac{1}{2}$ qvadratmil upptages af Böda kronopark och der äfven de enskilda hemmanen hafva någon skog. Äfven löfskogen har i jemnbredd med landets uppodling betydligt minskats. Öns naturliga bördighet är förvånande. Den icke allenast gifver riklig föda åt en befolkning, hvilken, om de icke odlingsbara »alfvaren» fränräknas, uppgår till nära 6,000 personer på qvadratmilen, utan har äfven vanligen till afsalu säd i stor mängd, så att kanske få orter i riket kunna i det hänseendet med Öland jemföras.

Enligt den till Hahrs karta hörande statistiska tablå utgör Calmar läns hela areal 99,602 qvadratmil, deraf 94,232 fast mark och 5,370 insjöar och träsk. Af denna areal belöpa på länets fasta land 87,837 och på Öland 11,765 qvadratmil.

I administrativt hänseende är länet fördeladt i följande sex *fögderier* och *länsmansdistrikter*: 1) Norra och Södra Tjusts härads fögderi med en areal af 24,198 qvadratmil, omfattande fyra länsmansdistrikter, nemligen: a) Dalhems, Gärdserums, Ukna, Tryserums och Hannäs socknar, jemte den så kallade Skaten af Yxnerums socken; b) Gamleby, Odensvi, Hallingebergs och Törnfalla socknar; c) Ed, Eds kapell, Lofta och Loftahammar; samt d) Hjorthed, Gladhammar, Westerrum, Locknevi och Blackstad;

2) Tunaläns, Sefvedes och Aspelands häraders fögderi. Arealen 25,079 qvadratmil. Länsmansdistrikterna fem, nemligen: a) Tunaläns härad, innehållande socknarne Tuna, Christdala och Misterhult; b) norra delen af Sefvedes härad, eller socknarne Ruuskulla, Södra Wi, Djursdala och Frödinge; c) Sefvedes härads öfriga socknar, nemligen Wimmerby, Pelarne, Hvena, jemte Lönnberga af Aspelands härad; d) Mörlunda, Tvetta och Mållilla socknar af Aspelands härad; och e) öfriga delen af sistnämnde härad, nemligen Wirserums, Järeda och Gårdsveda socknar samt Karlstorps Skate;

3) Norra Möre, Stranda och Handbörds häraders fögderi. Arealen 22,883 qvadratmil. Länsmansdistrikterna voro vid periodens början fem, nemligen: a) Stranda härads, omfattande socknarne Döderhult, Mönsterås och Ålem; b) Handbörds östra eller socknarne Högsby, Långemåla och Fliseryd; c) Handbörds vestra eller socknarne Fagerhult och Kråksmåla; d) Norra Möre härads norra distrikt eller socknarne Ryssby, Åby och Bäckebo; samt e) Norra Möre härads södra eller Christvalla, Förlösa, Dörby, Kläckeberga och Calmar socknar; men från år 1858 har, med Kongl. Maj:ts nådiga tillåtelse, förstnämnde eller Stranda härads länsmansdistrikt

blifvit deladt i tvenne, innehållande det ena Döderhults samt det andra Mönsterås och Ålems socknar, hvarigenom Länsmännens antal i detta fögderi ökats till sex;

4) Södra Möre härads fögderi, med en areal af 15,012 kvadratmil och fem länsmansdistrikter, nemligen: a) Madesjö socken; b) Ljungby, Hossmo, S:t Sigfrids, Mortorps och Oskars socknar; c) Arby, Hagby, Halltorp och Woxtorp; d) Söderåkra och Thorsås; samt e) Wissefjerda socken;

5) Ölands Norra Mots fögderi, med en areal af 5,783 kvadratmil samt följande tre länsmansdistrikter: a) Böda, Högby, Källa, Persnäs och Föra socknar; b) Löts, Alböke, Köpings, Egby och Bredsättra socknar samt Borgholms stad; och c) Gärdslösa, Långlöts, Repplinge och Högsrums socknar, jemte större delen af Runstens socken; och

6) Ölands Södra Mots fögderi, med en areal af 5,982 kvadratmil och likaledes tre länsmansdistrikter, nemligen: a) Norra Möckleby, Sandby, Gårdby, Hulterstads och Stenåsa socknar, jemte Runstens sockens södra och mindre del; b) Glömminge, Algutsrums, Thorslunda, Wickleby, Resmo och Mörbylänga socknar; och c) Kastlösa, Smedby, Södra Möckleby, Ås, Wentlinge, Gräsgårds och Segerstads socknar. Hvarterdera af de sex länsmansdistrikterne på Öland har i mycket aflägsna tider utgjort ett särskildt härad eller tingslag, nemligen i Norra Motet a) Åkerbo, b) Slättbo och c) Runstens, samt i Södra Motet a) Möckleby, b) Algutsrums och c) Gräsgårds härad; men af denna härads-indelning återstår nu föga mera än benämningen.

Länets *städer* voro vid periodens början fyra, nemligen: 1) Stapelstaden Calmar utmed kusten vid den smalare delen af Calmar sund, omgifven af Calmar socken i Norra Möre härad. Staden och dess område hafva en areal af 0,209 kvadratmil;

2) Stapelstaden Westervik, belägen vid början af Gamlebyviken samt onsluten på ena sidan af Lofta socken i Norra Tjusts och på den andra af Gladhammars och Törnsfalla socknar i Södra Tjusts härad. Staden har ett område af 0,317 kvadratmil;

3) Uppstaden Wimmerby, belägen nära södra ändan af sjön Krön i Sefvedes härad och omfattande med sin jord en areal af 0,135 kvadratmil; och

4) Sjöstaden Borgholm vid vestra kusten af Öland inom Köpings socken. Arealen endast 0,006 kvadratmil.

Under år 1856 har likväl tillkommit en ny stad, derigenom att dåvarande köpingen Döderhultsvik erhållit nådiga privilegier såsom stapelstad under namn af Oskarshamn. Således upptages här 5) Stapelstaden Oskarshamn, belägen vid en liten, men djup hafsvik i Döderhults socken af Stranda härad. Stadens område utgör allenast 0,004 kvadratmil.

Antalet *socknar*, hvilka antingen till hela sin vidd tillhöra detta län eller åtminstone hafva sina kyrkor inom Calmar län, utgör, städerna oberäknade, 97, nemligen:

i första fögderiet.....	18,	i fjerde fögderiet	13,
i andra »	17,	i femte »	15,
i tredje »	16,	i sjette »	18.

Dock torde böra bemärkas, att uti detta antal inberäknats för andra fögderiet Gårdsveda eller såsom den också kallas Gottfridsdals socken, som, utgörande annex till Målilla, numera icke har egen, utan med Målilla sammanbyggd kyrka, men likväl i administrativt och kommunalt hänseende fortfar att betraktas såsom ett särskildt sockenområde, samt i fjerde fögderiet S:t Sigfrids socken, som förut varit ett till Ljungby socken hörande kapell-lag, men enligt Kongl. Brevvet den 25 September 1856 blifvit egen socken.

I den administrativa indelningen finnas flera *oregelbundenheter*, i det att flera socknar dels genomskäras af länsgränsen, så att en del af socknen tillhör detta och öfriga delen ett annat län, samt dels inuti länet blifvit genom fögderi- eller härads-indelningen sönderstyckade.

De socknar, med hvilka förstnämnde förhållande äger rum, äro 7, nemligen Yxnerum, Dalhem och Rums-kulla, delade emellan detta och Östergötlands län, Lönnberga, Karlstorp och Wirserum, deraf delar tillhöra Jönköpings, saunt Wissefjerda, deraf en del tillhör Kronobergs län. Af Yxnerums socken tillhör blott en ringa del Calmar län och af Karlstorps nära hälften. De öfriga fem socknarne hafva deras största delar jemte socknekyrkorna belägne inom detta läns gräns.

Följande tre socknar genomskäras af länets inre härads-indelning, nemligen: Tuna, hvaraf största delen jemte kyrkan tillhör Tunaläns, men en mindre del under namn af Tuna-Skate ligger inom Sefvedes härad; Hvena, deraf största delen, tillika med kyrkan, är belägen i Sefvedes, men en ringa del tillhör Aspelds härad; och Runstens socken på Öland, hvaraf omkring $\frac{2}{3}$ äro, jemte kyrkan, belägne i Norra, men öfriga delen i Södra Motet.

Uti Statistiska Central-Byråns berättelse för åren 1851 -1855 upptages visserligen, ibland hithörande oregelbundenheter, att af Bäckebo och Christvalla socknar i Norra Møre härad vissa hemmansdelar räknas till annat härad, men de förändringar, hvarigenom dessa hemmansdelar blifvit, enligt Kongl. Resolutioner, skiljde från en och lagde till en annan socken, synas icke egentligen medföra någon administrativ oregelbundenhet.

Uti ecklesiastikt hänscende är länet hufvudsakligen deladt emellan tvenne *stift*, nemligen Calmar och Linköpings, af hvilka det förra omfattar Öland och de tvänne södra fögderierne af fasta landet, men de två norra fögderierne höra till Linköpings stift, med undantag likväl af Karlstorps socknedel, som tillhör Wexjö stift. Den del af länet, som utgör Calmar stift, omfattar 7 *prosterier* och 65 *kyrkssocknar*, fördelade i 42 *pastorater*, deraf ett är prebende, 8 regala och 33 konsistoriela. Den till Linköpings stift hörande delen af länet utgöres af 4 *prosterier* med 35 *kyrkor* och 26 *pastorater*, af hvilka 5 äro regala, 4 patronela och 17 konsistoriela.

Af städerne äro Oskarshamn och Borgholm ännu icke egna kyrkosamhällen, utan tillhöra den förra Döderhults och den senare Köpings församling. Calmar och Wimmerby landssocknar hafva gemensam kyrka med staden.

I afscende på lagskipningen var länets landsbygd i början af perioden delad i 5 *domsagor*, omfattande a) Norra och Södra Tjusts härad, b) Tunaläns, Sefvedes och Aspelds, c) Norra Møre, Stranda och Handbörds, d) Södra Møre och e) hela Öland; men år 1858 fördelades de begge under litt. b och c anmärkte domsagorna till tre, omfattande den ena Tunaläns och Sefvedes, den andra Aspelds och Handbörds och den tredje Stranda och Norra Møre härad, hvarigenom antalet af länets domsagor nu är sex. Fyra af dessa bestå hvardera af två härad eller tingslag; men i hvarje af de öfriga två domsagorna, nemligen Tjusts och Södra Møre, finnes blott ett tingslag. Till namnet utgöres väl Tjust af två härader, det Norra och Södra; men begge äro förenade till ett tingslag och äro äfven i flera andra hänseenden att betrakta såsom ett enda härad.

Med *Magistrat* förenad *Rådstufvurätt* finnes uti länets alla städer med undantag endast af Borgholm, som ännu lyder under landsrätt, men der en del ekonomiska bestyr skötas af en utaf Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förordnad Ordningsman. Rådstufvurätten i Calmar arbetar på två afdelningar. Stadens Borgmästare är Ordförande på den första och en ordinarie Rådman på den andra afdelningen. Såsom ledamöter i Rätten tjenstgöra på den ena afdelningen tvenne ordinarie Rådmän och på den andra en ordinarie och en extra Rådman. Westerviks Rådstufvurätt består af en Borgmästare och fem Rådmän. Rådstufvurätterne i Wimmerby och Oskarshamn utgöras hvardera af en Borgmästare och tre Rådmän.

I militäriskt hänscende saknar länet någon geografiskt begränsad indelning. Öland och Södra Møre härad äro väl uteslutande indelade till båtsmanshäll, men i öfriga strandtrakter förekommer rotering eller indelning till både båtsmän och manskap för Arméen.

2. Inneväanare.

Tab. N:o 1. Länets *folkmängd*, som uti förra femårsberättelsen upptogs att vid slutet af år 1855 utgöra på landet 193,559 och i städerna 14,390 eller tillhopa 207,949 personer, har under nu ifrågavarande period ökat sig så, att den, enligt bifogade tabell N:o 1, vid utgången af år 1860 uppgick på landsbygden till 203,050 och i städerna till 17,979 eller tillsammans 221,029 personer.

Folkökningen har således utgjort 13,080 personer, motsvarande omkring 6½ procent af 1855 års folkmängd. Under nästförutgångna qvinqvennum hade antalet af länets inneväanare ökat sig med 14,446 personer, som motsvarade i det närmaste 7½ procent af 1850 års folkmängd.

Vid jemförelse emellan förhållandet på landet och i städerna visar sig, att folktillökningen under de fem år, som nu äro i fråga, uppgått på landet till icke fullt 5, men i städerna stigit till 25½ procent. Denna stora skiljaktighet är likväl mera skenbar än verklig, ity att den hufvudsakligen härleder sig ifrån Döderhultsviks köpings förvandling, år 1856, från köping till stad, hvilken förändring med omkring 2,200 minskade landsbygdens och ökade städernas befolkning.

Enligt mantalslängderna skulle länets hela folkmängd år 1860 hafva belupit sig till allenast 213,203 personer eller 7,826 mindre än hvad husförhörslängderna vid slutet af nämnde år utvisade. Denna skillnad kan visserligen till någon del härröra af folkökningen under tiden emellan mantalsskrifningarna och årets slut, men torde väsentligen böra tillskrifvas det förhållande, att en mängd personer undgått skattskrifning. Den vanligaste anledningen till en sådan utslutning ur mantalslängderna är den, att personer, hvilka afflyttat från eller eljest öfvergifvit den kommun, der de senast varit skattskrifne, och derföre icke vidare upptagas uti samma kommuns mantalslängder, sedermera under ett eller flera år föra ett kringirrande lif, utan att någon städes finna stadig sysselsättning och bestämdt hemvist, under hvilken tid desse personer i följd deraf icke blifva inom någon kommun skattskrifne. Detta förhållande inträffar ganska ofta och föranleder till flera olägenheter, synnerligast i fråga om fattigförsörjning.

Såsom ofvan är anmärkt, har folktillökningen under perioden 1856—1860 icke varit lika stark, som under de derförinnan närmast förflutna fem åren. Härtill torde hafva förnämligast bidragit dels svåra och härjande *sjukdomar*, hvilka under åren 1857—1859 hemsökte flera trakter af länet, och dels den efter år 1857 för någon tid inträffade försämring i de arbetande klassernas ekonomiska ställning.

De sjukdomar, som epidemiskt hemsökt länet under ifrågavarande tiderymd, hafva hufvudsakligen varit *rödsot*, som 1857 började visa sig i södra delen af länet, men under följande tvenne åren utbredde sig äfven till länets öfriga trakter, *hjernfeber*, som härjade betydligt under åren 1856 och 1857, synnerligast i norra hälften af länet, och *kolera*, som, dock med ringa dödlighet, yppade sig på några få ställen under åren 1856—1859. Af dessa farsoter var rödsoten mest härjande samt bortryckte år 1857: 89, år 1858: 783 och år 1859: 516 eller tillhopa 1,388 personer. Af hjernfeber dogo år 1857 i detta län 376 personer.

Det var naturligt, att den ovanligt stegrade lifligheten i all slags handel och rörelse under åren 1854—1857 skulle bereda ökade tillfällen till utkomst för den arbetande befolkningen, synnerligast inom de vidsträckta trakter af detta län, der skogsprodukters förädling och försling utgöra hufvudsakliga näringsmedel. En fördelaktig konjunktur för spanmålhandeln hade ock, i förening med goda skördar, framkallat en högre grad af välmåga inom slättlandstrakterna och satt jordbrukaren i stånd att i vidsträcktare mån, än eljest, företaga sådana arbeten, dertill legofolk måste användas. Då under dessa förhållanden ingen duglig arbetare fann sig i saknad af god arbetsförtjenst, så föranleddes deraf ett emot vanligheten stort antal giftermål och nya bosättningar, hvilka omständigheter, jemte den i allmänhet rikliga tillgången på lifsförnödenheter, icke kunde förfela att utöfva en gynnsam inflytelse på folkmängdens tillväxt. Men efter slutet af år 1857, då konjunkturen kastade om och den allmänna penningeförlägenheten betydligt försvårade utvägarne för arbetaren

att finna sysselsättning och bergning, synes folktillökningen under ett par år hafva varit ytterst ringa. Den utgjorde från 1857 till 1858 knappast $\frac{1}{4}$ procent och under det nästföljande året $\frac{3}{4}$ procent. Men år 1860, sedan affärlifvet börjat återtaga sin vanliga gång, höjde sig folkmängdens tillväxt till nära $1\frac{1}{4}$ procent.

Det förefinnes ingen anledning till antagande, att *flyttningar* till eller ifrån länet i någon betydligare mån inverkat på nu anförda förhållanden. Under dessa år hafva väl åtskillige personer, till största delen från Christdala och Hvena socknar af Tunaläns och Aspelands härad, öfverflyttat till Amerika, men deras sammanräknade antal öfverstiger icke 200. Årligen brukar också en mängd arbetsfolk från vissa trakter af länet afgå till Stockholm och andra orter för att söka arbetsförtjenst, men om än dylika utvandringar oftare förekommit under de senare åren, i anseende till lättheten att finna arbete vid jernvägsbyggnaderne, så hafva de likväl icke ledt till någon egentlig minskning i länets folkmängd, emedan de flesta sålunda vårtiden bortgående arbetare på hösten återvända till hemorten. Antalet af verkligen utflyttade motsvaras troligen af de till länet inflyttades antal.

Vid undersökning af folkmängdens *förhållande till arealvidden*, befinnes, att länet, i medeltal räknadt, har 2,254 personer på hvarje qvadratmil, att den tätaste befolkningen förekommer på Öland, der den utgör omkring 2,950 personer på qvadratmilen, samt att deremot Handbörds härad, med 1,620 personer på hvarje qvadratmil, är glesast befolkadt. Närmast Öland kommer, i afseende på befolkningens relativa talrikhet, Södra Møre härad med omkring 2,600 personer på milen, hvaremot Aspelands härad, med 1,690 per qvadratmil, är näst Handbörds den folkfattigaste orten.

Angående befolkningens tillstånd i *sedligt* och *ekonomiskt* afseende, kan, i följd af länets vidd och skiljaktiga beståndsdelar, svårligen afgifvas något på hela länet tillämpligt omdöme. Af hvad Kronofogdarne, hvar för sin ort, i dessa hänseenden yttrat, torde emellertid nu, likasom i den senaste underdåniga femårsberättelsen, böra göras ett kort sammandrag. I fögderiberättelserne anföres nemligen hufvudsakligen följande:

För Tjusts fögderi: Gudsfruktan och deraf beroende sedlighet synas vara i tilltagande. Gröfre brott förekomma mera sällan, än tillföre. Oftare förspörjas kyskhetsförbrytelser, med hvilka, då de försonas genom äktenskap, den allmänna meningen har benägenhet att öfverse. Svårigheten numera att åtkomma brännvin på landet, hvarigenom nykterhet blifvit både tvång och vana, har märkbart bidragit till sedernas förbättring. Hos den förmögnare delen af allmogen råder mycken böjelse för lyx och vällefna; men i allmänhet lever folket sparsamt. Allmogens vanliga klädedrägt förfärdigas af hemmaväfdt tyg, men helgdagsrocken är nästan alltid af kläde. — Schismatiska rörelser, föranledda af kringresande Baptistpredikanter, hafva visserligen yppat sig, särdeles inom Hallingebergs och Westerrums socknar, men dock icke medfört bildandet af någon särskild församling. — Sockenbiblioteker äro inrättade i 9 församlingar. Dock tyckes hägen till deras begagnande icke ännu vara synnerligen stor.

Tunaläns, Sefvedes och Aspelands häraders fögderi: Den allmänna välmågan led betänkligt genom 1857 års omstörtningar; men hvad folkets lefnadssätt angår, hade krisen åtminstone det goda med sig, att den märkbart minskade en i hela orten utbredd, vådlig lyx. Allmogen har återgått till sin förra tarflighet. Brännvin, som förr sällan saknades ens i det fattigaste hus, har nu i anseende till dyrheten måst gifva vika för kaffe. Fylleriet har nästan alldeles upphört på landet och förekommer der sällan annorstädes än i närheten af städerna. Såsom en följd både af nykterheten och i senare tider vidtagne förändringar uti kriminallagstiftningen, har antalet af gröfre brott ansenligt minskats. Folkundervisningen har utöfvat en gynnsam verkan på den allmänna bildningen och sedligheten. I detta hänseende lofordas äfven de flerstädes inrättade sockenbibliotekerna. — Schismatiska rörelser, så vidt dermed förstås afvikelser från Lutherska lärans dogmer, hafva i allmänhet icke försports; endast på ett ställe eller i närheten af Figeholms köping finnes ett sällskap af 15 å 20 Baptister. Deremot har det så kallade »läseriet» gjort stora framsteg. Men detta synes icke hylla schismatiska religionsåsigter och framträder för öfrigt ej i någon oroande form. Tvärtom tyckas »läsarne»,

ehuru mycket slutne inom sig sjelfve, beflita sig om ett noggrannt uppfyllande af sina samhällsplikter. De hafva i närheten af Christdala kyrka byggt sig ett eget bönehus. Ett sådant håller på att inrättas äfven i Tuna socken. Derjemte hafva »läsarne» i åtskilliga socknar inrättat så kallade barnhem för uppfostrande af fattiga, värnlösa barn, hvilka anstalter, underhållna genom frivilliga bidrag, förestås af diakonissor, utgångne från ett institut i Stockholm. Ett institut för den så kallade inre missionen var någon tid inrättadt i Christdala socken, men flyttades sistlidet år till Jönköpings län.

Norra Möre, Stranda och Handbörds häraders fögderi: Befolkningens sedlighet kan icke sägas hafva gjort stora framsteg. Saköreslängderne äro lika dryga som tillföre. Fylleriet har väl betydigen aftagit, men oredlighet i handel och vandel synes deremot vara i tilltagande. Detta gäller företrädesvis kusttrakterne, der lyx och vällefnad föranledt skuldsättning och penningevinglerier. Mera redbar och sparsam är skogsbygdens befolkning, men också mera rå och våldsam. — Läseriet synes få en allmännare utbredning inom alla ståndsklasser. Det anses stå i sammanhang med den så kallade inre missionen, till hvilken sammanskott ofta förekomma. Inom en by i Handbörds härad hade för några år sedan mormonismen vunnit många anhängare, men desse hafva sedermera återkommit från sin förvillelse.

Södra Möre härad: Vålnågan, men äfven lyxen anses vara i stigande. Allmogens fordna enkelhet i klädedrägt gifver synnerligast nedåt slättlandet allt mer och mer vika för begäret att likna ståndspersonerne. Vadmalskläder börja der blifva sällsynta. Tarfligare är dock lefnadssättet i skogstrakterne. I hela häradet märker man en allmän benägenhet för större och rymligare boningshus. De fleste bönder och många lägenhetsinnehafvare bebo timmerhus af två våningar med tre eller flera rum i hvarje våning. I afseende på folkets sedlighet är förhållandet mera tillfredsställande i skogsbygden, än på slättlandet nedmot kusten, der sammanlefnaden i stora byalag samt mängden af sjöfarande och löse arbetare anses öfva ett menligt inflytande på sederna. Dock synas folkundervisningen och Presterskapets bemödanden icke vara fruktlösa, ty brottmålnens antal minskas årligen. Med en tilltagande nykterhet förmärkes ökad arbetsflit jemte foglighet i lynnet. Inom fem församlingar har man inrättat sockenbiblioteker. — Såsom en egenhet i statistiskt hänseende anmärkes, att under år 1860 icke något giftermål inträffat i Woxtorps socken med en folkmängd af nära 700 personer, hvilka med få undantag äro välbergade.

Ölands Norra Mot: Befolkningen är i allmänhet frisk och starkt byggd. Klimat och naturförhållanden bidraga härtill. Ökad välmåga har framkallat benägenhet för lyx och öfverflöd. Allmogens helgdagskläder äro nu nästan alltid förfärdigade af köpt, i stället för hemnaväfdt tyg. Bostäderna byggas rymligare och prydligare än förr. I senare tider uppförda mangårdshus å bondhemman äro vanligen af timmer samt innehålla flera, omkring fyra alnar höga, ofta tapetserade och med kakelugnar försedda rum, på en af Ölandssten murad fotbyggnad, som begagnas till visthus och bodar. Ladugårdshusen byggas stundom af sten och stundom af träd samt förenas genom höga stenmurar med boningshuset, så att det hela bildar en fullt slutet fyrkant, inom hvilken man är skyddad mot blåsten. Klimatet kräfver stark föda, och Öländningen vet också att fylla detta behof. Under den strängare arbetstiden eller från våren till höstens slut intagas dagligen fem måltider, nemligen frukost vid utgåendet på arbetet, dagvard omkring klockan 8, middag klockan 12, mer-afton klockan 5 och qvällmål vid dagsarbetets slut. Hvad ladugården kan frambringa af fläsk, kött, smör eller ost försäljes sällan, utan förtäres hemma i huset. Till bröd begagnas endast råg och något hvete; af trädgårdsväxter sällan annat än kål. Fisk och sjöfogel lemna ofta rikliga bidrag till måltiderna. Bränvin begagnas mera sparsamt än tillföre. Deremot tilltager konsumtionen af kaffe, som sällan saknas ens i de fattigaste husen. Hemmabrygdt svagdricka måste äfven dagligen vara att tillgå, om ej fattigdomen är alltför stor. Sedligheten synes vara i tilltagande. Fylleri och deraf föranledda våldsamheter förekomma mindre ofta än förr. Sällan föröfvas gröfre brott. Schismatiska rörelser hafva icke försports, men mycken oreda tillstalles stundom af kringresande »skolmästare och kolportörer», som hålla bibelförklaringar eller andliga föredrag,

oftast för en talrik mängd personer, dem nyfikenheten lockat till det genom ryktet förkunnade samlingsstället. Många dagsverken förspillas härigenom, ty ortens tjenstehjon anse för en rättighet att få besöka dylika samkväm äfven på hvardagarne. Folkskoleundervisningen inom fögderiet handhafves i allmänhet icke med det nit, som vore att önska, och har jemväl hittills visat föga tillfredsställande resultat. Föräldrarne låta sällan sina barn nog länge kvarblifva i skolan, och skolstyrelserne äro oftast alltför efterlätne. Af 2,507 i skolåldern varande barn voro år 1860 endast 1,423 undervisade i folkskolorna.

Ölands Södra Mot: De senare årens goda skördar och höga spanmålspris hafva alstrat en temligen allmän välmåga inom orten; men i jemnbredd dermed har också lefnadssättet blifvit mera yppigt. Mycket penningar förslösas på granna kläder af köptyg, äfvensom på dyrbara möbler och husgeråd. Folket utmärker sig i allmänhet för gudsfruktan och sedlighet samt aktning för allmän lag. Gröfre brott äro ytterst sällsamma. Nykterheten har tilltagit och sällan träffas någon rusig. Gästabuden, vid hvilka jemte bränvin ofta förtäres utländskt vin, aflöpa vanligen stilla och anständigt. Bland tjenstehjonsklassen hafva sjelfsväld, okyskhet och olydnad oftare än förut blifvit försporade, till hvilket förhållande husagans afskaffande anses vara den förnämsta orsaken. Sockenbibliothek finnas inrättade i de flesta församlingar, men begagnas i allmänhet föga.

Med ledning af såväl dessa fögderi-uppgifter, som äfven egna iakttagelser, tror jag mig kunna antaga, att massan af länets befolkning under dessa fem år gjort icke så obetydliga framsteg i både ekonomiskt välstånd och sedlighet. Väl förmörkades för ett stort antal personer år 1857 utsigterne på bergning och utkonst; men deraf uppkom likväl ingenstädes i länet någon allmän nöd, och förlägenheten blef icke långvarig, utan häfdes småningom genom ökad arbete och flit, så att vid slutet af perioden både den besutna allmogens och arbetsfolkets ställning var ganska tillfredsställande, hvilket till någon del kan bedömas af de uti sjetta afdelningen af denna berättelse förekommande uppgifter angående årliga antalet af hos Länsstyrelsen anhängiggjorda skuldfordringsmål. Med en stigande välmåga hafva yppats ökade anspråk på lifvets njutningar och bekvämligheter. Den dagliga födan är bättre, kläderna finare och bostäderna rymligare än fordom. Mångenstädes har dock detta njutningsbegär urartat till ett skadligt öfverflöd. Hvad sedligheten angår är det ett lika obestriddigt som glädjande faktum, att mängden af gröfre brott betydligt minskats, hvilket äfven antydes af de till nyssnämnde afdelning af berättelsen hörande uppgifter rörande fångarnes antal och orsakerna till deras häktande. Förnämsta anledningen till detta förhållande torde böra sökas i den minskade tillgången på bränvin och andra rusdrycker. Detta gäller dock endast landet. Genom tillämpning af de nya föreskrifterne rörande bränvinsförsäljningen hafva krogrörelsen och minuthandeln med bränvin nästan alldeles försvunnit från landsbygden; men dessa näringar florerar så mycket lifligare inom städerna, der de svårigen kunna utrotas.

3. Näringar.

A) *Jordbruk.* Denna landets moder- och hufvudnäring, om den än icke inom Calmar län uppnått den ståndpunkt, som, med afseende på naturliga förmåner, borde kunna förväntas, har likväl, under det tidskifte, som nu är i fråga, onekligen gjort flera, icke så obetydliga framsteg, ej allenast genom ökning af den odlade jordens areal, utan ock medelst förbättringar af den gamla åkerjorden och en större omsorg vid densammas brukning.

Nyodlingarne hafva till största delen åstadkommit genom vattenaftappning ur insjöar, myror och mossar. Större företag af denna art hafva förekommit inom Tjusts, Handbörds, Stranda och Södra Möre härad samt, i den mån de hunnit fullbordas, omfattat tillhoppa omkring 1,000 tunnland. En mängd mindre mossodlingar hafva derjemte blifvit verkställda nästan i alla trakter af länet. Odlingföretagen på fast mark, om än vanligen omfattande endast smärre jordvidder, hafva ännu mera allmänt förekommit. De hafva förnämligast

bestått i uppbyggnad af sådan stenbunden mark, som legat inom eller intill de gamla åkrarne och behöft odlas för att vinna vackrare eller formliga egofigurer samt underlätta brukningen. Flera större och mindre odlingsarbeten hafva också årligen tillkommit i följd af omflyttningar vid laga skiften, hvarvid ofta händer, att en eller annan delegare icke bekommer inom det honom anvisade nya läge så mycket åkerjord, som han lemnar, utan får sin fyllnad i odlingsbar jord jemte odlingsersättning af skifteslaget. Med föranledande af fögderiberättelserne, torde kunna antagas, att arealvidden af länets odlade jord under perioden vunnit en tillökning af minst 7,000 tunnland, hvilket motsvarar ungefär två tunnland på hvar fullt hemman.

Nämnde berättelser antyda likväl, att odlingsifvern flerstädes börjat aftaga. Under de näst förutgångne qvinqvennierna hade, under inflytelsen af gynnande konjunkturer för jordbruket, salupriset å jordegendom uppstigit till en svindlande höjd. Deraf föranleddes en mängd försäljningar, under förhållanden, som nödgade de, ofta på krediten och framtiden sig förlitande, köparne till de största ansträngningar, för att af den köpta egendomen så fort som möjligt hemta medel till afbetalningar å köpesumman. Jemte en alltför långt sträckt skogsafverkning, sökte man derföre begagna sig erbjudande tillfällen till sådana nyodlingar, som kunde med lätthet åstadkommas utan betydligare uppoffring af tid och arbete. Man skyndade att till åker förvandla en del af ängen och de mest stenfria trakterna af betesmarken. Under några år erhöles goda skördar på den sålunda uppodlade gräsvallen, men det visade sig snart, att den till en början ökade sädesproduktionen vunnits på ladugårdens bekostnad, och detta missförhållande dröjde icke länge att medföra sitt straff genom minskad tillgång på gödningsämnen och deraf följande klen skörd. Ett sådant förfaringssätt kunde icke bära sig i längden. Det blef nödvändigt att göra ett uppehåll i nyodlingsföretagen, för att i stället egna större omsorg åt den redan odlade, men alltför vanvårdade och mustsugna jordens förbättring och uppgödning. Från flera trakter af länet och företrädesvis just från sådana, der odlingsifvern förut varit som mest liflig, uppgifves nu, att jordbruket befinner sig på en slags öfvergång från extensivt till intensivt, samt att man i allmänhet afstått från sträfvandet att utvidga den odlade jordens areal, men i stället börjat ej allenast att, med tillämpning af nya åkerbruksmetoder, förbättra den redan befintliga åkerjorden, utan ock att, genom användandet af en del deraf till frambringande af gräs och foderväxter, mer och mer öka ladugården och deraf beroende medel till jordens gödning.

Ett ordnadt vaxelbruk träffar man emellertid ännu högst sällan annorstädes, än på så kallade herregårdar eller större egendomar. Allmogen synes icke benägen att öfvergifva det gamla tredingsbruket, hvilket således allmänt bibehålles, dock mångenstädes med den modifikation, att klöfver eller annat artificiellt foder skördas å en del af den jord, som eljest skulle ligga i träde. Endast undantagsvis och i skogstrakterne förekommer ännu tvåsadesbruk.

Åkerjordens *dikning* är i allmänhet mycket försummad, och hvarje år ser man i nästan alla trakter af länet huru saknaden af ändamålsenliga diken vållar en betydligt minskad skörd. Å flera större possessioner har man dock infört en fullständig grunddikning och på några ställen täckdikning med tegelrör. De härigenom vunna fördelaktiga resultater hafva varit för mycket i ögonen fallande, för att icke framkalla många bemödanden till efterföljd. Allmogen har derföre på senare tiden börjat mera än förr inse nyttan och behovet af att genom dikning förekomma eller minska olägenheterna af vattenstånd på åkerjorden; men ehuru förhållandet i detta hänseende visar en afgjord och allmän rigtning till förbättring, återstår naturligtvis ännu mycket att önska.

Jemte saknad af erforderliga diken, har mängden af sten varit en af de väsentligaste orsaker, som vållat, att allmogen ofta icke erhållit nöjaktig skörd å sin åker. Men äfven till undanrödjande af denna olägenhet har man börjat egna allmänna och kraftiga bemödanden. Nästan öfverallt i länet har man tillfredsställelsen att bemärka, huru stenrör och hållstenar på åkrarne småningom försvinna och i stället igenfinnas uti ändamålsenliga och varaktiga stengärdesgårdar.

Det på de större egendomarne införda bruket af bättre *åkerbruksredskap* vinner årligen en allmännare utbredning. Hos allmogen, synnerligast å slättlandet, är plogen numera ett ingalunda sällsynt verktyg vid jordbruket. Temligen allmänt förekomma äfven harfvar af jern.

Det årligen sig erbjudande tillfället till biträde af Statens Landtbruks-ingenjörer har mångenstädes inom länet blifvit begagnadt, de senare åren äfven af åtskillige jordbrukare bland allmogen; hvarjemte särskilda åtgärder under ett och annat år vidtagits af Hushållnings-Sällskapen för att bereda sådant agronomiskt biträde i vidsträcktare mån, än eljest skulle varit att tillgå.

Hvad nu blifvit anfördt häntyder på en, äfven under nu ifrågavarande period fortgående, utveckling af länets jordbruk, som onekligen derunder gjort, om icke synnerligen stora, dock ganska värderika framsteg. Jag torde nu få öfvergå till de sifferuppgifter, som enligt det af t. f. Chefen för Kongl. Statistiska Central-Byrån uppgjorda och tills vidare på försök antagna förslag till förändradt formulär af de statistiska femårsberättelserne böra meddelas, för att lemna en öfersigt af de fakta och resultater, som närmare angifva, huru med denna näring inom länet sig förhåller. Till denna utredning, äfvensom till den, hvilken afser innehållet af nästföljande hufvudpunkt eller boskapsskötseln, har jag dock ansett ändamålslost att infordra andra uppgifter, än dem, hvilka år 1859 insamlades och delgäfvos Finans-Komitén. Erfarenheten har nemligen visat, huru vilseledande de utvägar varit, som hittills begagnats för erhållande af tillförlitliga materialier till en fullständig jordbruksstatistik; och då förberedande åtgärder nu pågå, i ändamål att för framtiden åstadkomma en fortgående insamling af dit hörande, med verkliga förhållandet öfverensstämmande uppgifter, så och ehuru, af skäl, dem jag nedanføre kommer att framställa, de för detta län till Finans-Komitén lemnade uppgifter kunna antagas vara grundade på en i flera afseenden alltför låg beräkning, torde det för närvarande vara tillfyllestgörande att, i denna underdåniga femårsberättelse, begagna sagde, redan tillgänglige uppgifter, endast med de erinringar, hvartill en närmare granskning af desamma kan föranleda.

Med ledning af nyssberörde år 1859 insamlade uppgifter har jag låtit upprätta den under N:o 2 Tab. N:o 2 bilagde tabellen, till hvilken begagnats det formulär, som i det tryckta förslaget, pag. 16, finnes intaget, endast med den förändring, att till de der upptagne fem punkter blifvit lagd en sjetta, till upplysning om total-skörden af hvarje sädesslag, äfvensom att i tabellens rubriker icke upptagits andra slag af säd och rotfrukter, än som i länet mera allmänt förekomma.

Enligt dessa uppgifter skulle hela *arealen* för länet hafva nämnde år utgjort af *odlad jord* eller åker 207,961 och af *äng* 213,852 tunnland. Antages nu, att länet, med afdrag för sjöar, kärr och vattendrag, har en sammanräknad arealvidd af 90 kvadratmil eller omkring 2,100,000 tunnland, så skulle på hvart och ett af länets 3,365 $\frac{1}{4}$ förmedlade hemman, efter medeltalet, belöpa: af åkerjord ungefär 62 tunnland, af äng 64 och af skog och betesmark 498 eller tillhopa 624 tunnland.

Enligt uppgifterne i tabellen skulle af åkerjorden årligen användas till odling af hvete 4,384 tunnland, råg 64,426, korn 28,058, hafre 19,703, blandsäd 558, arter 1,467 och potatis 15,991 eller tillsammans 134,587 tunnland, motsvarande nära två tredjedelar af åkerjordens hela areal.

Totalförhållandet i afseende på *utsåde* och *skörd* är uppgifvet sålunda:

	af säd.	af potatis.
<i>utsåde</i> , i tunnor.....	119,108,	95,945;
<i>skörd</i> , d:o	581,220,	599,725.

För att på sannolika grunder utröna, huruvida dessa siffror någorlunda angifva det verkliga förhållandet, eller om de icke kunna tåla någon förhöjning, torde till en början böra undersökas, huru mycket af sädes-skörden kan skäligen anses åtgå för länets eget behof. Den årliga förbrukningen af spanmål till föda åt befolkningen är olika uppgifven inom norra och södra delarne af länet, nemligen för hvarje person till 1 $\frac{1}{4}$ tunna inom den förra och till 2 tunnor inom den senare länsdelen. Med antagande af sistnämnde beräkning, såsom

den, hvilken torde stå verkliga förhållandet närmast, och då länets folkmängd år 1860 utgjorde omkring 221,000 personer, uppkommer således för nyssberörde behof en årlig förbrukning af.....	442,000	tunnor.
Åtgången till utsäde är beräknad till	119,108	»
Den quantitet säd, som årligen användes till kreaturens utfodring, är af Hushållnings-Sällskapen uppgifven att utgöra	95,056	»
Såsom åtgående till bränvinsbränning torde, äfven med beräkning att potatis dertill hufvudsakligen användes, böra antagas minst.....	8,000	»
Summa årligt spanmålsbehof		664,164 tunnor.
När nu hela årliga sädesproduktionen är beräknad till endast	581,220	»
så skulle resultatet blifva en årlig brist af	82,944	tunnor.

Det är likväl med full visshet känt, dels att ingen större trakt af detta län är i afscende på sädesproduktion så vanlottad, att den icke efter medelmåttig skörd har spanmål till eget behof, och dels att största delen af länet i allmänhet kan till andra orter afsätta ganska betydliga quantiteter säd. Af trovärdige personer har vid flera tillfällen, och deribland vid ett af Jernvägs-Komitén år 1858 här hållet möte, blifvit uppgifvet, att endast ön Öland kunde, efter vanlig årsväxt och sedan dess eget behof blifvit fyllt, årligen försälja minst 100,000 tunnor säd. Uti den nu afgifna berättelsen för Ölands Norra Mot uppgifves, att allenast detta Mot har under jemngoda år ett spanmåls-öfverskott af 75,000 tunnor. Någon motsvarande beräkning förekommer icke i berättelsen för Ölands Södra Mot, men säkert är, att sistnämnde Mot under vanliga förhållanden afsätter lika mycket spanmål som det förra, om icke ännu mera. Beräkningen att hela öns öfverproduktion af spanmål under medelmåttiga år utgör 100,000 tunnor torde således ej vara för hög. Öfverskottet af spanmål är väl jemförelsevis större på Öland, än i de flesta andra trakter af länet; men om än mindre, kan det dock icke vara obetydligt inom flera sädesrika delar af länets fasta land, t. ex. de bördiga dalsträckningarne i Tjust, Emåns dalgångar i Aspelands och Handbörds härad samt den mycket uppodlade strandbygden ända från Oskarshamn ned till Blekingska gränsen. Beräknas nu för alla dessa trakter af fasta landet endast 50,000 tunnor, så torde, utan fara för någon öfverdrift, kunna antagas, att länet i sin helhet och efter fyllandet af sitt eget behof kan, när skörden varit medelmåttig, afsätta till andra orter årligen i det minsta 150,000 tunnor diverse spanmål. På dessa grunder bör den årliga totalskörden kunna beräknas vanligen uppgå till omkring 815,000 tunnor säd eller inemot 235,000 tunnor mera, än det uppgifna skördebeloppet, hvilket således, för att motsvara det verkliga eller åtminstone sannolika förhållandet, torde böra ökas med ungefär 40 procent.

Den betydliga skilnaden kan svårigen förklaras på annat sätt, än att man alltför lågt uppgifvit både åkerjordens tunnlandtal och beloppet af det årliga utsädet; hvartill kan läggas, att skördens verkliga utfall i korntal säkerligen är, under vanliga år, något fördelaktigare, än det, hvilket år 1859 uppgafs med ännu friskt minne af den till missväxt gränsande dåliga skörd, som då senast inom flera delar af länet inbergats.

Jag vågar tro, att man skulle komma det verkliga förhållandet temligen nära genom de till Finans-Komitén uppgifne utsädesbeloppens ökande med 25 procent och genom antagande tillika, att i medelmåttiga år erhålles i skörd af hvete 8 à 9 gånger utsädet, af råg 6, af korn 5 à 6 och af hafre 5 gånger utsädet.

En sådan ökning af utsädesquantiteten förutsätter, att omkring 165,000 tunnland jord årligen bära säd och rotfrukter; och om det antages, att en tredjedel af åkern dels ligger i träde och dels begagnas till odling af foderväxter, så skulle den odlade jordens sammanräknade areal utgöra nära 250,000 tunnland eller i medeltal omkring 74 tunnland på hvart fullt hemman.

Följande utaf vederbörande Tulldistrikt-Chefsembete meddelade tabell Litt. A utvisar, huru mycket spannmål under ifrågavarande år blifvit dels utskleppad till utrikes orter ifrån hamnar inom detta län och dels från utlandet hit till länet importerad; varande de ursprungligen i lispund uppgifne mjöl- och grynkvantiteterna reducerade till tunnor à 12 lispund.

Enligt senaste femårsberättelsen utgjorde under qvinqvennet 1851—1855 öfverskottet af länets spannmåls-export till utlandet endast 78,911 tunnor. Tillökningen under nu ifrågavarande period uppgår således till omkring 42,500 tunnor. Härvid bör dock bemärkas, att af den säd, länet haft att aflåta, den ojemförligt största delen vanligen blifvit försåld och afförd till andra orter inom riket; men om hvilken afförsels årliga belopp jag icke varit i tillfälle att förskaffa mig tillförlitliga uppgifter. Af Ölands öfverproduktion försändes årligen en betydlig del till Stockholm och Norrland, äfvensom stora kvantiteter Ölandskorn hvarje år uppköpes för användning vid brännerierne i Skåne och Blekinge. Det är först under senare åren, som spannmål från Calmar län börjat i någon anseeligare mängd skeppas till utlandet. Af den sålunda exporterade rågen har största delen gått till Norge, vanligen med Norska fartyg, som i detta läns hamnar lossat sill. Af vårsäden hafva betydliga kvantiteter skeppats till England, der det Öländska tvåradiga och i allmänhet viktiga kornet börjat vinna efterfrågan, såsom särdeles användbart i bryggerierna. Emellertid har ortens spannmåls-export visat sig vara i ett jemnt tilltagande och utgör nu, åtminstone hvad Calmar stad angår, en väsentlig gren af flere köpmäns handelsrörelse. Uppköpen för denna export bidraga märkbart att hålla sadespriserne uppe, till stor fördel för producenterne; och då priset å spannmål, som uppköpes för utskleppning, vanligen bestämmes i förhållande till varans vikt, så manas jordbrukaren till bemödanden att frambringa vigtig spannmål och att mera än förr vårda sig om dess rengörande.

Enligt de till Statskontoret efter hvarje års skörd insände berättelser om *årsväxten* i länet, har denna samma under nedannämnde år utfallit på sätt följande tabell Litt. B utvisar. Dessa uppgifter häntyda väl icke

Tab. Litt. A.

Spannmåls-export och -import.

År.	E x p o r t.						I m p o r t.					
	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Trindsäd, mjöl och gryn.	Summa.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Trindsäd, mjöl och gryn.	Summa
1856	70	22,145	3,856	116	—	26,187	210	68	772	—	1,060	2,110
1857	3	2,546	900	—	24	3 473	120	1,313	—	—	3,058	4,491
1858	41	6,334	40	4,853	38	11,306	5	1,857	4	1	152	2,019
1859	36	16,103	4,428	10,090	135	30,792	6	3	—	—	64	73
1860	340	36,858	22,967	8,182	76	68,423	—	2	—	—	6	8
Summa	490	83,986	32,191	23,241	273	140,181	341	3,243	776	1	4,340	8,701
						eller efter afdrag för importen						8,701
						en öfverskjutande export af						131,480

Tab. Litt. B.

Skörd i korntal af utsädet.

År.	Hvete.	Råg.	Korn och annat vårsäde.	Potatis.
1856	6:te kornet	6:te kornet	5:te kornet	3 gånger utsädet.
1857	6:te »	5:te »	4:de »	6 » »
1858	7:de »	7:de »	4:de »	8 » »
1859	6:te »	6:te »	5:te »	7 » »
1860	7:de »	6:te »	6:te »	5 » »

på någon allmännare missväxt under ifrågavarande år; men uti flera trakter af länet har skörden likväl under åren 1857, 1858 och 1859 varit mycket svag.

Detta var synnerligen förhållandet inom Ölands Norra Mot år 1858, hvarföre under påföljande vår sex socknar derstädes måste söka *undsättningslån*. Af sådana förut beviljade lån voro vid periodens början utstående 1,500 R:dr R:mt, som under år 1856 inbetalades. Åren 1856, 1857 och 1858 kommo inga nya undsättningslån inom detta län i fråga, men deremot beviljades dylika lån år 1859 till sammanräknadt belopp af 30,000 R:dr och år 1860 till 13,000 R:dr.

Tab. Litt. C. Under alla de år, som nu äro i fråga, hafva *spanmålspriserne* inom länet hållit sig ganska höga. Till någon del kan sådant bedömas af de årliga markegångspriserne, som, med beräkning af Riksmünt per tunna, varit de i följande tabell Litt. C utförde.

Vid periodens slut funnos inom länet 57 *spanmålsmagasiner* med en sammanräknad fond af omkring 10,000 tunnor spanmål, hufvudsakligen af råg och något korn. I afseende på dessa inrättningar förefinnes fortfarande skäl till samma anmärkning, som blifvit i föregående femårsberättelser framställd, eller att de i allmänhet äro beräknade mera på en hög räntevinst, än på det önskvärda ändamålet af undsättning efter verklig missväxt. Så, som sockne-spanmålsmagasinerne nu förvaltas, utgöra de egentligen ett slags spanmålsdiskonter, grundade på beräkningen, att hela fonden nästan alltid skall från våren till hösten vara utlånad och räntebärande. Den behållna räntan användes vanligen till fattigvården eller till biträde vid fyllandet af andra kommunalbehof.

Ehuru uti förslaget till förändradt formulär för femårsberättelserne bränvinsttillverkningen icke upptogs bland de till jordbruket hörande omständigheter, utan fått sig plats anvisad inom en annan sektion af den afdelning, som afser näringarne, och fastän jag således kommer att i dithörande tabell lemna uppgift om antalet af brännerier jemte dervid begagnade arbetare, torde dock här vara stället att söka utreda, i hvad mån denna tillverkning utöfvat något inflytande på jordbruket, vare sig genom ökad konsumtion af säd och potatis eller annorledes. Bränvin tillverkades:

Tab. Litt. C.

Markegångspriser å spanmål.

		Hvete.	Råg.	Korn.	Afradssäd af råg och korn.	Hafre.
Länets fasta land.						
År 1856	R:dr R:mt	32	18,50	16,25	17,37	9
» 1857	» »	26	16,75	14,50	15,62	8,50
» 1858	» »	18	12,75	10,95	11,85	7,50
» 1859	» »	18	12	11	11,50	7
» 1860	» »	22	15	13	14	7
	Medeltal » »	23,20	15	13,14	14,07	7,80
Öland.						
År 1856	R:dr R:mt	31	17,50	16,25	16,87	8,50
» 1857	» »	25	15,75	14,50	15,12	8
» 1858	» »	17	11,75	10,95	11,35	7
» 1859	» »	17	11	11	11	6,50
» 1860	» »	21	14	13	13,50	6,50
	Medeltal » »	22,20	14	13,14	13,57	7,30
	Medeltal för hela länet » »	22,70	14,50	13,14	13,82	7,55

år 1856	i	12	större	och	241	mindre	brännerier;
» 1857	i	11	»	»	234	»	» ;
» 1858	i	10	»	»	63	»	» ;
» 1859	i	12	»	»	68	»	» ;
» 1860	i	8	»	»	62	»	» .

Hvad de större brännerierne angår, är tillverkningsbeloppet, i följd af anbefalldes kontroller, tillförlitligen känt. Deremot kan svårigen bestämmas hvad de mindre brännerierna afverkat, helst det på goda skäl förmodas, att deras tillverkning under åren 1856 och 1857 i verkligheten uppgått till tre eller fyra gånger så mycket, som 1855 års beskattnings-taxa angaf, och under åren 1858—1860 till dubbla beloppet af hvad i 1857 års taxa beräknades. Med afseende härå torde kunna antagas, att länets hela bränvinstillverkning utgjort:

år 1856	ungefär	650,000	kannor,
» 1857	»	700,000	»
» 1858	»	430,000	»
» 1859	»	430,000	»
» 1860	»	300,000	»

eller i medeltal årligen ungefär 500,000 kannor bränvin. Till denna produktion har i allmänhet begagnats potatis med tillsats af kornmalt, hvarvid vanligen beräknats, att en tunna potatis och ett lispund malt skulle lemna vid de mindre brännerierne 8 à 9 och vid de större 9 à 10 kannor. Vid ett och annat af de större brännerierne har begagnats mera säd och mindre potatis. I medeltal kan antagas, att bränvinstillverkningen i länet under dessa år medtagit årligen 45 à 50,000 tunnor potatis samt omkring 8,000 tunnor säd, hufvudsakligen af råg och korn. Den med år 1858 inträdda högre beskattningen synes hafva verkat till betydlig minskning i de mindre bränneriernes antal. Öfverhufvud taget har denna handtering på de senare åren här i länet icke varit så allmän, att den kan sägas hafva utöfvat något väsentligt inflytande på jordbruket. Dock torde någon fördel genom ökad afsättning af säd och potatis hafva derigenom blifvit beredd de jordbrukare, som bo i grannskapet af de större bränvinsfabrikerne, hvilkas ägare vanligen dervid förbrukat mera råännen, än deras egna gårdar kunnat framalstra.

Det *Hushållnings-Sällskap*, som tillförene omfattade hela Calmar län, har, i öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 15 Oktober 1858, blifvit fördeladt på två, af hvarandra oberoende, Sällskap, det Norra och det Södra, af hvilka det förra utöfvar sin verksamhet inom Norra och Södra Tjusts samt Sefvedes och Tunaläns härad, jemte städerna Westervik och Wimmerby, och det Södra omfattar hela den öfriga delen af länet. Det Norra Hushållnings-Sällskapets styrelse är förlagd i Westervik och det Södras i Calmar. För hvartdera af dessa Sällskap har Eders Kongl. Maj:t under den 4 Juni 1859 i nåder fastställt särskilda stadgar. Enligt det nådiga beslutet om Sällskapets delning, har den då befintliga kassabehållningen, 57,345 R:dr 25 öre R:mt, blifvit, efter folkmängdsberäkning, så fördelad, att 38,000 R:dr deraf tillfallit det Södra och det öfriga det Norra Sällskapet. Hvertdera Sällskapet har derefter inom sitt verksamhetsområde uppburit den del af bränvinsförsäljnings-afgifterna, som enligt gällande författningar är till Hushållnings-Sällskapet anslagen. Efter delningen har inom begge Sällskapen utvecklats sig en berömvärd verksamhet för befrämjande af jordbruket och orternas öfriga näringar. Inom begge distrikten hållas årligen mycket besökta landbruksmöten, i förening med expositioner af jordbruks-, ladugårds- och slöjdalster, dervid oftast flera premier utdelats.

Trädgårdsskötseln har, såsom i föregående femårsberättelsen blifvit anmärkt, varit mycket försummad i detta län. Dock måste med tillfredsställelse erkännas, att hågen för denna både inkomstgifvande samt till trefnad och nöje bidragande handtering synes vara i ett jemnt stigande hos mängden af jordbrukande ståndspersoner, äfvensom att det numera icke är så sällsamt som förr, att vid allmogens bostäder finna små träd-

gårdsanläggningar med bärbuskar och äktade fruktträd. Få arbetare äro så eftersökte, som de, hvilka kunna ådagalägga skicklighet i trädgårdsskötsel och trädplantering. I flera trädgårdar har man anlagt trädskolor. hufvudsakligen för uppdragning af unga fruktträd, hvilka i allmänhet haft stor efterfrågan och med lätthet kunnat afsättas till pris af omkring 1 R:dr R:mt stycket eller ännu mera för sällsyntare sorter. Länets Södra Hushållnings-Sällskap nedsatte år 1859 en Komité, för att föreslå de åtgärder, som Sällskapet borde vidtaga i ändamål att befordra trädgårdsodling och trädplantering; hvarefter Sällskapet år 1860 hufvudsakligen gillade och antog det af Komitéen uppgjorda förslag, i enlighet hvarmed Sällskapet nu söker att verka för nämnde ändamål genom att *a)* med penningeunderstöd befordra anläggandet af folkskole-trädgårdar, *b)* årligen uppköpa och sprida träd, buskar och frön, *c)* utdela premier för utmärkta företag i afseende på trädgårdsanläggning och trädplantering, företrädesvis till sådana folkskolelärare, som synnerligen inlägga förtjenst vid anläggning, skötsel eller förbättring af folkskoleträdgård och vid undervisnings meddelande i sådan handtering, samt *d)* anställa årlig exposition af trädgårdsalster, jemte dermed förenad prisutdelning. Dessa åtgärder, hvilka påkalla årlig betydlig uppoffring af Hushållnings-Sällskapets medel, skola efter all sannolikhet kraftigt medverka att småningom lyfta denna gren af jordbruket från dess nuvarande låga ståndpunkt.

Länets *landbruksskola*, förut stationerad på Bo i Dörby socken af Norra Möre härad, har under denna period blifvit med vederbörlig tillåtelse flyttad till den i Ryssby socken af samma härad belägna egendomen Ryssbylund. Lärlingarnes antal har vanligen utgjort 12 à 14, och af dem hafva 8 à 10 årligen blifvit utexaminerade. Från skolan utgångne lärlingar hafva sällan förfelat att vinna förmånlig anställning såsom rättare vid större gårdsbruk. Jordbruket vid Ryssbylund är ett nyttigt föredöme för hela orten. Gårdens ägare, H. Kylberg, med skäl ansedd såsom en af landets skickligaste jordbrukare, har der gjort flera lyckade och nyttiga anläggningar och inrättningar, hvaribland torde böra nämnas mejeri, ölbryggeri, humlegårdsanläggning på Bäjerskt sätt, tobaksodling, tillverkning af mera sällsynta åkerbruksredskap och beredning af ett slags gödningsämne, kalladt pudrett, m. m. Å Fabrikören P. Deurells egendom Fallebo nära Oskarshamn finnes en större Bäjersk humleplantage, som, anlagd med stor kostnad och omsorg, årligen lemnar utmärkt vackra och värdefulla skördar.

En författning af stor vikt för jordbruket har under denna period utkommit och trädtt i verkställighet, nemligen Kongl. Förordningen den 21 December 1857 om egors fredande emot skada af annans hemdjur samt om *stängselskyldigheten*. Denna lagstiftningsförändring är emellertid alltför ny, för att redan nu kunna bedöma dess allmänna verkan. Så vidt fögderiberättelserne föranleda, bibehållas ännu de gamla stängseldelningarne nästan öfverallt inom fasta landet af länet, synnerligast i skogstrakterna, hvaremot de nya föreskrifterne börjat allmännare tillämpas på Öland, der man lär finna sig dermed ganska belåten.

Från nästan alla trakter af länet uppgifves, att jordbrukaren under nu ifrågavarande år haft större svårighet än förr att finna tillräckligt *arbetsfolk* under bergsel- och skördetiderna. Föرنämsta orsaken till denna brist på legoarbetare torde vara att söka i det förhållande, att en stor del af ortens manliga arbetarepersonal tagit sig för, att vårtiden, då det stegrade priset på säd och andra födoämnen ökat lefnadskostnaden hemma, begifva sig af till Stockholm och andra orter, för att söka arbete öfver sommaren, dels vid större byggnadsföretag och dels isynnerhet vid jernvägarne, hvarjemte den ökade sjöfarten sysselsätter under seglotionstiden en betydlig mängd af arbetsfolket i kustsocknarne. Markegångspriset å ett karldagsverke på egen kost har varit år 1856: 1 R:dr, 1857: 1 R:dr, 1858: 75 öre, 1859: 75 öre och 1860: 75 öre; men i verkligheten har i de flesta trakter af länet under sommaren och hösten ett fullgodt mansdagsverke sällan kunnat erhållas för mindre än 1½ à 1½ R:dr.

B) Boskapsskötsel. På sätt i min nästföregående underdåniga femårsberättelse blifvit anfördt, hade redan under den då beskrifna perioden visat sig glädjande tecken till en allmännare insigt om nödvändigheten att söka, genom en förbättrad boskapsskötsel, småningom afhjelpa det alltför stora missförhållandet emellan arealen

af den öppna åkerjorden och de af ladugården beroende medlen till underhållande af jordens produktionsförmåga. Under det tidskifte, som nu är i fråga, har mycket i denna riktning blifvit gjordt, och om det än är en beklaglig sanning, att boskapsskötseln, hvad angår länet i allmänhet, ännu befinner sig på en ganska låg och otillfredsställande ståndpunkt, så visar sig likväl temligen allmänt en afgjord riktning till förbättring och ett lifligare bemödande att åt ladugården bereda bättre och rikligare näringsämnen. Äfven åt kreaturens vård i öfrigt börjar man egna en större omsorg, i hvilket afseende det torde förtjena nämnas, att ladugårds- husen numera byggas större och rymligare, än tillföre.

Antalet af underhållna kreatur är uppgifvet i tab. N:o 3. Denna tabells uppgifter, som, hvad total- Tab. N:o 3. summan angår, äro med hvarandra ganska nära öfverensstämmande, skilja sig deremot icke så obetydligt beträffande antalet af kor, ungboskap och svin. Det torde emellertid böra antagas, att 1859 års uppgifter, om än långt ifrån noggranna och fullt tillförlitliga, likväl, med afseende å den omsorg, hvarmed de blifvit insamlade, förtjena mera förtroende än de förut meddelade.

Om de till Finans-Komitén lemnade uppgifter läggas till grund för beräkningen, så skulle i medeltal på hvar fullt hemman i länet belöpa omkring 6 hästar, 10 oxar, 18 kor, 12 ungnöt, 31 får och 8 svin. Det är icke heller sannolikt, att det verkliga antalet af underhållna kreatur är på hemman i allmänhet större, än hvad denna medelberäkning angifver.

Enligt nämnde uppgifter utgjorde år 1859 sammanräknade arealen af länets naturliga ängsmark 213,852 geometriska tunnland. Med kännedom om ängens allmänna beskaffenhet och om den minskning i höafkastningen, som vanligen uppkommer genom alltför stark betning, är det icke troligt, att den årliga skörden i medeltal bestiger sig till mera än 50 lispund hö per tunnland, eller tillhopa omkring 10,700,000 lispund för hela länet. Om man nu såsom det minsta quantum höfoder, hvilket erfordras till de uppgifne kreaturens vinterföda, beräknar endast 100 lispund hö för hvarje häst, ox och ko, 40 lispund för hvarje ungnöt och 5 lispund för hvarje får, så skulle för alla ladugårdarne i länet åtgå årligen ungefär 13,550,000 lispund hö, eller nära tre millioner lispund utöfver hvad som skördas å naturlig äng; hvilket sistnämnde foderförråd således antagligen är det minsta, som hvarje år åstadkommes genom insåning på åkerjord. Denna produktion af artificiellt foder förutsätter, efter medelberäkning af 150 lispunds skörd å tunnlandet, att för sådant ändamål användas af åkerjorden årligen omkring 20,000 tunnland eller öfverhufvud taget 6 tunnland å hvarje hemman, en beräkning, som icke gerna kan vara för hög.

Såsom i sektionen för jordbruket är nämndt, har man dock uppgifvit, att icke mindre än 95,000 tunnor spanmål årligen förbrukas till kreaturens utfodring. Största delen häraf kan antagas omfatta hafre till hästarne jemte någon slösäd till andra kreatur. Användning af strid säd till boskapens utfodring förekommer inom detta län i allmänhet endast på Öland, hvarest, då den naturliga ängen är af ganska inskränkt vidd, och artificiellt foder ännu icke frambringas i tillräcklig mängd, bristen på hö måste i nästan alla ladugårdar ersättas med halm och säd. Det är egentligen endast vid de större landtbruket i länet, som rotfrukter utgöra en hufvudsaklig beståndsdel af kreaturens föda.

Under åren 1857 och 1858 var *höskörden* inom de flesta trakter af länet utomordentligt knapp, hvilket förhållande delvis inträffade jemväl år 1859. Då äfven sommarbetet under dessa år mycket skadades af stark torka, så nödgades en mängd jordbrukare att genom försäljning eller nedslagtning minska sina ladugårdar. Denna minskning kan likväl anses ersatt genom senare årens afvel.

Det är svårt att afgöra, huruvida detta läns produktion af *ladugårdsalster* fullt motsvarar det egna behofvet. Obestriddigen äger detta förhållande rum inom största delen af länet, nemligen fasta landets skogs- trakter och ön Öland. Inom skogsbygden uppfödes och försäljes årligen en mängd slagtoxor, om än afsättningen derifrån af smör och ost är jemförelsevis obetydlig. Från Öland säljes i vanliga år ett stort antal

unga hästar, hvarjemte under de senare åren derifrån afyttrats en icke ringa mängd kor. I strandtrakterna af fasta landet deremot kan förbrukningen af ifrågavarande alster icke på långt när fyllas af ortens egen produktion. Hudar och talg äro de förnämsta ladugårdsprodukter, som från andra orter införas till länet.

Tab. Litt. D. *Markegångspriserne* å ladugårdsalster och ökedagsverken hafva under perioden förhållit sig, som i nedanstående tab. Litt. D. uppgifves. Det visar sig här af, att de hufvudsakligaste alsterna af boskapsskötseln stått i ett jemförelsevis ganska högt pris under åren 1856 och 1857, men derefter icke obetydligt fallit. Detta prisfall kan antagas vara orsakadt af det genom klen höskörd uppkomna behovet att minska de underhållna kreaturens antal.

Tab. Litt. E. *Hästafveln*, synnerligast på Öland, fortfar att göra vackra framsteg, hvartill förnämsta anledningen torde böra tillskrifvas *Ottenby stuteri*. Af der befintliga beskillare hafva några årligen under betäckningstiden varit stationerade i olika trakter af länet, och allmogen på Öland låter ofta betäcka sina ston vid stuteriet. På hvarje Ölands-marknad förekomma nu till salu, jemte en mängd medelstora, flera väl uppfödda unghästar af 9½ quarters höjd och deröfver, och det är icke sällsynt, att dessa hästar betalas med omkring 300 R:dr R:mt stycket. Af nämnde stuteris nitiske Chef, Hof-Stallmästaren m. m. J. V. Beyer, har jag begärt och erhållit nedanstående uppgift angående Ottenby stuteri tab. Litt. E.

Begge Hushållnings-Sällskapen i länet hafva under senare åren vidtagit flera verksamma åtgärder för boskapsskötselns upphjelpande. Tjurar af Ayreshire-race, dels lemnade från statens holländerier och dels anskaffade genom Hushållnings-Sällskapens föranstaltande, hafva blifvit stationerade å flere ställen. Utmärkta afvelsdjur af får och svin hafva årligen införskrifvits och på lämpliga vilkor utlemnats till jordbrukare i länet. Genom expositioner och prisutdelningar hafva Sällskapen för öfrigt sökt att framkalla och underhålla en lifvigare håg för ladugårdarnes förbättring.

Tab. Litt. D.

Markegångspriser å ladugårdsalster och ökedagsverken.

	1856.	1857.	1858.	1859.	1860.	I medeltal.
Ett lispund smör..... R.dr R.mt	13,50	15	10,20	11	10	11,94
» » ost..... » »	6,75	7,50	6	6	5,60	6,37
» » fläsk..... » »	8	7,50	6,60	5,60	6	6,74
» » torrt kött..... » »	7,50	7,50	4,40	4,40	5	5,76
» » talg..... » »	11	10,50	8,40	9	9,40	9,66
En oxe om 15 lispund..... » »	78	78	60	55	60	66,20
Ett ökedagsverke..... » »	2,25	2,25	2	2	2	2,10

Tab. Litt. E.

Ottenby Stuteri.

År.	Det vid hvarje års slut underhållna antalet af									Främmande ston betäckta af stuteriets hingstar		Försäljning af hästar				Stuteriets alla inkomster hafva in summa utgjort. R:dr R:mt.
	Äldre hästar.			Föl- och unghästar.						Summa häskreatur	Vid stuteriet.	Å hingststationen.	Antal sålda		Försäljningssumman. R:dr R:mt.	
	Moderston.	Hingstar.	Arbetshästar.	Patt-föl.	1:sta året.	2:dra året.	3:de året.	4:de året.	Äldre hästar.				Unga hästar.			
1856.....	44	9	4	32	30	33	19	7	178	141	85	—	29	23,985	35,023,87	
1857.....	47	9	3	35	32	30	15	7	178	121	174	1	29	23,500	37,630,87	
1858.....	49	9	5	34	34	32	14	6	183	75	148	3	23	18,628	24,134,73	
1859.....	49	8	2	42	32	34	15	5	187	54	166	2	26	21,605	26,734,91	
1860.....	49	9	3	27	42	31	17	6	184	54	173	1	24	19,597	28,113,87	

Ett Kronan tillhörigt *holländeri* af Pembroke-race, som vid periodens början var stationerad på Björnö nära Calmar, men hvilket ansågs icke motsvara sitt ändamål, har blifvit indraget; hvaremot ett statsholländeri af Ayreshire-djur inrättats på Casimirsborg i Södra Tjusts härad, hvarifrån, sedan ställets ägare affidit, detta holländeri flyttats till sin nuvarande plats å egendomen Sundsholm i samma härad.

Någon allmännare *skogshushållning* har icke under detta tidskifte hemsökt länet. Foderbristen åren 1857 och 1858 framkallade väl i södra delen af länet och på Öland spridda sjukdomsfall, som stundom visade sig vara af smittosam och dödande art; men det lyckades hvarje gång att i tid hämma sjukdomen, innan den fått anställa någon större förödelse. Ibland en på föranstaltande af en enskild förening i Tjusts härad hösten år 1856 från England öfver Danmark införskrifven mindre hjord af Ayreshire-boskap, som underhölls vid Sundsholm, utbröt under nästföljande vinter *elakartad lungsjukdom*; men sedan såväl dessa djur, som äfven de på stället befintliga öfriga fåkreatur, till ett antal af öfver 60, blifvit under allmän uppsigt nedslagtade, och andra ändamålsenliga åtgärder vidtagits, upphörde denna vådliga sjukdom, utan att sedermera hafva sig visat.

C) *Skogshushållning*. Angående den allmänna beskaffenheten af skogarne i länet är föga att tillägga hvad derom i senaste femårsberättelsen förmäles. Under inflytelsen af en för skogsprodukters afsättning särdeles gynnsam konjunktur, steg skogsafverkningen åren 1856 och 1857 till en förut oerhörd höjd. Det der- efter inträffade priset förändrade väl en betydlig minskning i skogarnes anlitage till afsalu; men af inkomne uppgifter har jag inhemtat, att trädvaruskeppningen från länet under år 1859 åter ansenligt tilltog och att den 1860 var nära lika stor som under hvarterdera af de förstnämnda åren. Den sålunda fortsatta afverkningen har varit och är alltför långt drifven, för att hinna ersättas genom återväxt. Med skäl beklagar man derföre, att skogarne mer och mer glesna. Detta är isynnerhet förhållandet med de skogar, hvilkas närbelägenhet till hafvet erbjuder lättad vid skogseffekternas transport till hamn. Med hvarje år vidgar sig det område inåt landet, hvarifrån plankor, bräder och andra trädvaror föras ned till stapelstäderna och köpingarne. Tio mils väg anses stundom icke afskräckande för en sådan transport. Flere exportörer hafva vid de större vägarne på ända till fem mils afstånd från kusten anställt personer, som åt dem uppköpa skogsprodukter, hvarefter dessa uppläggas der, i afbidan på passande tid och väglag, då de med legda ökar vidare forslas till närmaste skeppningsort. Ofta hörer man exportörerna klaga öfver alltför stor täflan och deraf föranledd prisstegring, som uppgifves medtaga nästan all förtjenst af exporten; men ändock förmärkes ingen minskning i begäret att uppköpa dessa varor.

Dessa förhållanden kunna icke undgå att väcka allvarliga bekymmer för framtiden; ty ehuru detta län, med undantag endast af Öland och vissa kusttrakter på fasta landet, ännu har skog utöfver eget behof, så synes det dock vara påtagligt, att skogarne, om de fortfara att såsom nu omåttligt anlitas till afsalu, icke kunna i längden äga bestånd, och att denna landsort således löper fara att i en kommande tid sakna den i mångfaldiga hänseenden stora fördelen af en rik skogstillgång. Det är sannt, att denna fara nalkas med mycket långsamma steg, ty det går icke fort att alldeles utrota så stora och vidsträckta skogar, som de, hvilka ännu förekomma i de flesta delar af länet, och det måste äfven finnas en af andra behof framkallad gräns för tillgången på arbetare och dragare, till skogseffekternas aptering och forsling; men om än länets förvandlande till ett i allmänhet skogfattigt land skulle dröja några tiotal af år, är vådan af en sådan förändring i allt fall ganska betänkelig. Två omständigheter gifva dock någon anledning att hoppas, det nämnde fara må kunna i betydlig mån undvikas. Den ena innefattas i möjligheten, att de i följd af knappare tillgång och längre transport alltjemt stigande salupriser å ortens trädvirke slutligen göra det alltför dyrt att med fördel och i samma stora skala som nu skeppas till utlandet; och den andra ligger i förutsättningen, att skogsägarna skola mer och mer finna det öfverensstämmande med sitt eget interesse att bättre hushålla med skogen och beflita sig om densammas återväxt.

Länets betydligaste furuskogar förekomma i de högländta, mer eller mindre bergiga eller kuperade trakterna inåt fasta landet. Mera sällan sträcka sig dessa skogar numera ned till kusten. I bergig jordmån, der rötterna icke hafva rum att nog djupt nedtränga, når furuträdet icke någon anseelig höjd och behöfver 150 à 200 år till full mognad. Men på sandmo eller myrjord upphinner det ofta på 100 år en längd af 70 à 80 fot, och det är icke sällsynt, att af en stam få 4 à 5 sexalners sågstockar, af hvilka den nedersta har $1\frac{1}{4}$ à $1\frac{1}{2}$ fots och den öfversta 9 à 10 verktums diameter. Såsom förut är anmärkt, anses furan eller tallen i detta län vara af en synnerligen utmärkt beskaffenhet samt lemna ett mera kärnfullt, fast och hållbart virke, än i de flesta andra delar af riket. Ofta upptager trädets tättringade kärna $\frac{1}{3}$ af stammens genomskärning. På tjenlig jordmån och i tätt slutet stånd har detta träd en särdeles rak och vacker växt. Det befriar sig sjelft från sina nedre grenar, och den grofva mörka barken blifver redan några alnar från roten tunn och ljus till färgen. Granen växer ofta blandad med furuskogen. Allmännast förekommer den i de lägre skogstrakterne, der jordmånen är mera sank och djup. Äfven detta trädslag uppnår här i orten en betydlig längd, men från dess stam utskjuter vanligen en mängd grenar. Granvirket är derföre sällan qvistfritt. Det har emellertid börjat att temligen allmänt användas icke allenast till husbehof, utan äfven till afsalu, i form af plankor och bräder, för hvilka dock erhållits endast $\frac{1}{3}$ eller högst $\frac{2}{3}$ af de för samma slags gods af furu gällande pris.

De förnämsta saluartikelarne af furu och gran hafva fortfarande varit: *plankor*, vanligen 14 fot långa, 9 verktum breda och 3, stundom endast 2 tum tjocka, varande det i senare tider icke sällsamt att till utlandet exporterats plankor af allenast 7 à 8 tums bredd; *bräder* af 12 och stundom 14 fots längd, 1 à $1\frac{1}{2}$ tums tjocklek samt en från 6 till 13 à 14 tum varierande bredd; *balkar* af 30 till 40 fots längd samt 8 till 12 tums tjocklek; *sparrar*, 5 à 8 tum tjocka samt 20 till 30 fot långa; *spiror*, oftast af gran, mycket omvexlande till längd och diameter; *spingved* eller lathwood, tillhuggen af furu, 4 à 6 fot lång och ämnad för Engelska marknaden; *läkten*, *bärlingar* och *årämnen* samt *tjära* och *beck*.

Det har länge utgjort föremål för en befogad anmärkning, att man i detta län allmänligen illa apterar de till afsalu ämnade skogsprodukterne. I detta afseende har visserligen någon förbättring börjat visa sig, men ännu återstår dock mycket att önska. Plankorna äro sällan firsågade och ofta endast huggne på kanten. Bräderna säljas vanligen okantade, sådana de kommit från sågen. Bjelkarna huggas skarpkantiga endast å några fots längd i storändan och äro nästan alldeles runda i lilländan. Denna bristfälliga behandling måste det tillskrifvas, att Calmar läns furuvirke, i trots af sin öfvervägande naturliga godhet, likväl på den utländska marknaden icke kan betinga lika höga priser med t. ex. det Norrländska.

De allmännaste *salupriserne* å plankor och bräder af furu voro vid länets stapelorter under åren

		1856—1857.	1858.	1860.
Plankor, 14 fots 9×3 tums	R:dr R:mt	16.	13.	16.
D:o d:o 9×2 tums	» »	11 à 12.	8.	11.
Bräder, 12 fots 12×1 $\frac{1}{4}$ tums.....	» »	10.	7.	9 à 10.
D:o d:o 9×1 $\frac{1}{4}$ tums.....	» »	7.	4 à 5.	6.

Prisfallet från 1857 till 1858 var således högst betydligt, men år 1860 hade priset åter gått upp till nära nog samma höjd som under 1857.

Tab. Litt. F. Enligt mig af vederbörande Tulldistrikt-Chefsembete meddelad uppgift, hafva motstående (Tab. Litt. F) kvantiteter af de i handeln vanligast förekommande skogsprodukter blifvit under nu ifrågavarande år från länets hamnar utskeppade till utländska orter. Värdet af denna export, efter de priser, som år 1860 voro allmännast gångbara, kan beräknas, som följer:

22,712 tolfter plankor, à 12 R:dr.....	R:dr R:mt	272,544: —
177,308 tolfter bräder, à 5 R:dr	» »	886,540: —
48,024 stycken balkar, sparrar m. m., à 2 R:dr.....	» »	96,048: —

315,940 stycken stäf = 1,316 ring, à 15 R:dr	R:dr	R:mt	19,740: -
879 ring stäf, à 15 R:dr	»	»	13,185: -
69,947 stycken lathwood = 140 famnar, à 40 R:dr	»	»	5,600: -
959 famnar lathwood, à 40 R:dr	»	»	38,360: -
857 famnar annan ved, à 4 R:dr	»	»	3,428: -
omkring 1,100 tunnor tjära och beck, à 13 R:dr	»	»	14,300: -

Summa R:dr R:mt 1,349,745: -

Af enahanda export för åren 1851—1855 uppgick, enligt förra femårsberättelsen, det årliga medelvärdet till nära nog samma belopp, eller 900,384 R:dr Banko.

Uti här ofvan uppgifne export har ej blifvit inberäknad den icke obetydliga skeppningen till utländska hamnar af läkten, årännen, bandstakar, telegrafstolpar, bark m. m. Dertill kommer, att en mängd trädvaror, hufvudsakligen af tunna bräder och ved, årligen skeppas till Skåne och andra hamnar inom riket. Med afseende å dessa omständigheter torde värdet af trädvaruskeppningen från detta län kunna utan öfverdrift ökas med minst 200,000 R:dr årligen; men denna tillökning motväges i någon mån deraf, att en del af de skeppade trädvarorna hemtats från skogar i angränsande delar af Kronobergs län.

I det föregående har jag fäst mig uteslutande vid barrskogen, hvars produkter utgöra de hufvudsakliga föremålen för länets ansenliga trädvaru-export. Men detta län äger lyckligtvis äfven en i allmänhet rik tillgång på löfskog, som dock vanligen användes endast för eget behof af bränsle, slöjdvirke och, hvad eken angår, jemväl till skepps- och husbyggnad. Ekskogen börjar dock blifva temligen uthuggen. Den sparsamma tillgången och det höga priset på ektimmer hafva derföre vållat, att man i senare tider oftare än förr begagnar furu till skeppsvirke och vid husbyggnad på sin höjd använder ek till syll och stolpar. Bok förekommer endast i Södra Møre och i en liten trakt af Handbörds härad. Björken är länets allmännaste och mest begagnade löfträd. Det lemnar näfver till hvarjehanda behof, löf till färkreaturen, godt bränsle samt virke till redskap och bohag. Alen, som äfven är mycket allmän, användes hufvudsakligen till ved, äfvensom till mindre broar, brunnskar och andra för väta blottställda byggnader. Asp har på senare tiden börjat vinna efterfrågan och afsättning vid tändsticksfabrikerne. Alm, ask, lind, lönn, rönn och oxel förekomma icke i någon stor mängd och sällan annorstädes än i närheten af bostäderne. Hassel är ett allmänt trädslag, men är, såsom buskartad, föga användbar. Då den vanligen växer i god jord, så börjar den mer och mer utrotas i och för odling.

Bilagde tabellariska uppgift N:o 4 upptager summariska förhållandet med länets under allmän förvaltning eller inscende ställda skogar. Till denna uppgift, meddelad af Öfverjägmästaren i länet, hörer följande:

Tab. Litt. F.

Exporterade skogsprodukter.

	Plankor.	Bräder.	Balkar, sparrar och spiror.	Ek- och Bokstäf.		Lathwood.		Annan ved.	Tjära och beck.	
	Tolfter.	Tolfter.	Stycken.	Stycken.	Ring.	Stycken.	Famnar.	Famnar.	Tunnor.	Centner.
År 1856	23,544	207,328	84,703	282,065	641	108,037	335	1,190	1,238	79
» 1857	24,676	199,806	51,336	159,470	655	121,049	596	1,067	719	96
» 1858	13,969	112,824	41,447	266,631	1,175	27,570	658	689	571	146
» 1859	24,557	171,421	24,143	468,592	1,210	56,080	964	702	829	—
» 1860	26,815	195,159	38,492	402,943	716	37,002	2,241	638	1,966	41
Summa	113,561	886,538	240,121	1,579,701	4,397	349,738	4,794	4,286	5,323	362
Medeltal	22,712	177,308	48,024	315,940	879	69,947	959	857	1,065	72

»Berättelse om skogshushållningen i Calmar län, omfattande åren 1856—1860.

Kronoparken Böda på Öland har under dessa år varit väl fredad för olofflig åverkan, hvilket förhållande medfört många goda följder; demoraliserande åverkansmål med åtföljande edgångar och fängelsestraff hafva försvunnit med åverkningarne; folkets välstånd har på samma sätt märkbart förbättrats, derigenom att håg och omtanke blifvit vända till jordbruket, sedan skogsåverkan icke mera utgör målet för deras stråfvande.

Kronoparkens skog har i fred fått tillväxa, hvarigenom en årlig kubikmassa af 66,666 kubikfot (hvilket utgjorde minsta belopp, som före 1856 årligen åverkades) blifvit bevarad, eller för alla fem åren 333,333 kubikfot, som i värde efter endast 6 öre kubikfot gör en summa af 19,999 R:dr 80 öre; åt de för kronoparkens framtid så viktiga kultur-arbetena har äfven till följd häraf kunnat egnas mera omsorg.

Genom sådd och plantering har återväxt blifvit befordrad å omkring 1,400 qvadratref af förut skoglös mark i kronoparken.

Genom anläggning af plantskolor har uppdragits rik tillgång på plantor för utflyttning.

För virkets afsättning har den ifrågavarande tidrymden deremot varit ogynnsam genom nedtryckta priser. I anledning häraf och då kronoparkens skog i allmänhet icke är äldre, än att densamma tillväxer, samt det ej kan vara förenligt med god hushållning att nedhugga och afyttra sådan skog till underpris, så har — i afvaktan på gynnsammare tider — afverkningen under de fyra sista åren så mycket minskats, att 9 stycken årshyggen blifvit inbesparade på kronoparkens trenne block.

För att bilda skickliga Underjägare och Plantörer har å kronoparken blifvit anlagd en *skogsskola*, som öppnades den 1 Oktober 1860.

Häradsallmänningarne, hvaraf Handbörds härads är nästan skoglös och Norra Möre härads beväxt med ungskog, hafva blifvit fredlysta tills vidare. Rågångsreglering och hägnadsdelning är under tiden förrättad å båda allmänningarne. En bevakare har blifvit antagen för hvardera och en revierförvaltare för båda, hvarigenom ägofriden är fullkomligt återställd. Kostnadsförslag för erforderlige kulturer å dessa allmänningar äro uppgjorda, hvaraf det ena ännu ligger under granskning.

Af länets *boställsskogar* hafva 17,024 qvadratref blifvit till trakthuggning indelade.

Mullbärsplantering finnes en, vid Borgholm, som tillhör Silkesodlings-Sällskapet i riket. Den innehåller för närvarande 2,100 buskar, deraf 600 äro nyplanterade. Denna mullbärsplantering anses under gynnsamma år redan kunna lemna löf till föda för 200,000 maskar. I så kallade Borgehage, äfven å Öland, är en mindre mullbärsplantering anlagd, som äger 200 plantor.

Enskilda skogsägare synas för hvarje år allt mera inse behofvet af en ändamålsenligare hushållning med skogarne samt isynnerhet att egna mera omtanka åt afverkade markers beredande till återväxt. För dessa ändamål är det årligen ett större antal jordägare, som påkalla Jägeristatens biträde.

Länets Hushållnings-Sällskap bidraga äfven att häråt väcka jordbrukarens lust, sedan *Forstman* blifvit anställd, för att lemna enskilde skogsägare tillfälle att på billiga vilkor få deras skogar indelta och hushållningen med desamma ordnad samt inhemta kännedom om kulturer för ungskogs uppdragande. Calmar och Lättorp den 17 Mars 1862.

A. M. Österdahl.»

Länets *Jägeristat* utgjordes år 1860 af följande personal: 1 Öfverjägmästare; 1 Öfverjägare för Böda kronopark, tillika föreståndare för nya skogsskolan derstädes; 1 Öfverjägare för de begge häradsallmänningarne; 1 Underlärare vid skogsskolan å Böda; 5 Öfverjägare å kronoparken; 2 Sandplantörer derstädes; 5 Extra Underjägare derstädes; 2 Underjägare vid allmänningarne.

Dessa tjänstemän åtnjöto samma år följande löneförmåner, nemligen: Öfverjägmästaren kontant lön 2,000 R:dr och såsom boställe det dertill år 1860 inköpta hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Lättorp i Ryssby socken; Öfverjägaren å Böda kronopark i sådan egenskap 940 R:dr och såsom föreståndare för skogsskolan 1,000 R:dr, hvarjemte han innehar såsom boställe det till kronoparken för 19,500 R:dr inköpta hemmanet Skäftekärr, $\frac{1}{4}$ mantal; Öfverjägaren

å häradsallmänningarne: lön 1,000 R:dr och såsom hyresersättning 200 R:dr, tilldess boställe kan åt honom beredas; Underläraren eller så kallade Skogsrättaren vid skogsskolan: 800 R:dr jemte bostad i skolans lokal; 4 Underjägare å Böda kronopark: hvardera i lön, hästlega och ersättning för höfoder tillhopa 430 R:dr jemte ett mindre boställe; 1 dito dito i lön 300 R:dr jemte boställe; 2 Sandfältsplantörer, hvardera 300 R:dr i lön jemte bostad; 2 Underjägare å allmänningarne, hvardera 300 R:dr i lön och 100 R:dr i hyresersättning, tilldess boställen kunna åt dem anskaffas; 5 Extra Underjägare å kronoparken, hvardera med arfvode af 200 R:dr.

Följande hemman hafva under åren 1856—1860 blifvit, till följd af Kongl. Brefvet den 20 Juni 1855, till kronoparken inköpte för nedan utförde köpesummor, nemligen:

Grankulla N:o 2, $\frac{1}{16}$ mantal..... R:mt R:dr 1,500: —	Grankulla N:o 9, $\frac{1}{16}$ mantal..... R:mt R:dr 1,500: —
D:o N:o 3, $\frac{1}{4}$ » » » 6,000: —	Torp N:o 6, $\frac{3}{8}$ » » » 11,250: —
D:o N:o 5, $\frac{1}{8}$ » » » 3,000: —	Michelsnad, $\frac{1}{32}$ » » » 400: —
D:o N:o 7, $\frac{1}{2}$ » » » 11,700: —	Byrum N:o 3, $\frac{1}{8}$ » » » 3,000: —
D:o N:o 8, $\frac{1}{8}$ » » » 2,000: —	
	eller tillhopa $1\frac{9}{32}$ mantal för R:mt R:dr 40,350: —

D) *Rofdjurs utödande.* De uppgifter, som i detta hänseende från länets olika trakter inkommit, Tab. N:o 5. äro så ofullständiga, att derpå icke kan grundas någon tillförlitlig tabellarisk uppgift. Men som de flesta socknar af länets fasta land anslutit sig till en af Kongl. Maj:t år 1847 fastställd förening om gemensamt deltagande i förhöjda skottpenningar för utom skallgång dödade vargar, lodjur och räfvar, hvilka skottpenningar, beräknade till 30 R:dr för varg, 15 R:dr för lo och 3 R:dr, allt riksmünt, för räf, utbetalas efter anordning å Landtränteriet af medel, som årligen beläggas efter förmedladt hemmantal, så lemna dithörande räkenskaper en i det hufvudsakliga tillräcklig öfverblick af förhållandet, helst sådana rofdjur högst sällan visa sig på Öland eller i de få socknar af fasta landet, som ännu icke ingått i den oförmälda föreningen. Skottpenningar hafva till följd af sagde förening å härvarande Landtränteri blifvit utbetalde till det belopp, som tab. N:o 5 utvisar.

Någon uppgift har ej stått att erhålla angående antalet af de boskaps- eller andra hemdjur, som under ifrågavarande år blifvit dödade af rofdjur.

E) *Bergs- och brukshandtering.* Enligt det antagna formuläret, har det summariska förhållandet Tab. N:o 7. med hit hänförliga näringar upptagits å samma tabell N:o 7, som omfattar de till nästa underafdelning Litt. F hörande fabriker, manufakturer och handtverk. Emellertid torde här böra meddelas några ytterligare uppgifter i ämnet.

Länet är icke rikt på metaller. Kopparförande malmstreck hafva dock påträffats å några ställen i skärgården på gränsen emellan Södra Tjusts och Tunaläns härader. På senare åren hafva der brutits betydliga kvantiteter malm, till hvars förädlande nyligen anlagts ett *kopparverk* vid Wirum i Misterhults socken. Endast i Norra och Södra Tjusts härader förekomma jernmalmsgrufvor, af hvilka blott några få äro så gifvande att de bearbetas. Deremot finnes i flera trakter, synnerligast inom norra hälften af länet, sjö- och myrmalm till en icke ringa mängd. Förädlingen af denna malm sysselsätter flera masugnar, och det deraf beredda jern anses vara särdeles användbart till hvarjehanda gjutgods. Af sådant jern utskeppas numera årligen betydliga kvantiteter till utlandet. Vid sydvestra kusten af Öland finnes ett mäktigt lager af god alunskiffer, som bearbetas vid tvenne der anlagda alunbruk. Såsom biprodukter vid aluntillverkningen åstadkommes äfven jernvitriol och rödfärg. I samma trakt af Öland idkas jemväl kalkbränning, dervid skiffern begagnas såsom det hufvudsakligaste bränslet. Nästan i alla socknar af Öland brytes kalksten för att användas till uthusbyggnader och hägnader. Mycket deraf föres ock i oförädladt skick till andra orter. Endast i vissa trakter af öns norra del öfvas kalkstenens bearbetande såsom en särskild näring. De allmännaste produkterna deraf äro slipade golfflisor samt huggen trapp- och plansten. Icke obetydliga kvantiteter deraf föras

med allmogens egna farkoster till närbelägna städer, mest till Calmar, samt vidare derifrån till utländska orter.

Stångjernstillverkningen anses hafva på senare tiden bedrifvits med föga vinst, om icke med förlust. Vid ett och annat af dertill inrättade bruk har man nu infört förbättrade smidesmetoder, som skola medföra tidsvinst och besparing af bränsle. Två nya jernverk hafva under perioden tillkommit, nemligen Rosendal i Fagerhults socken af Handbörds härad med en stångjernshärd, en kniphammare och en kupolugn samt Carls-hammar i Fliseryds socken af samma härad med två stångjernshärdar, två spikhamrar och en kupolugn; varande privilegierne utfärdade å det förra verket år 1858 för A. F. Rosander och å det senare år 1859 för J. Lundberg.

Den vid Öfverums jernbruk i Norra Tjusts härad redan förut idkade tillverkning af hvarjehanda redskaper och maskiner för jordbruket har under nu ifrågavarande tidrymd vunnit en betydlig utvidgning. Dessa tillverkningar, som blifvit prisbelönta vid flera landtbruksmöten, finna god afsättning ej blott inom orten, utan äfven i andra delar af riket.

F) *Fabriker, manufaktur och handverk.* I detta afseende får jag åberopa bifogade tabell N:o 7. Hvarken på landet eller i städerna finnes någon fabriksinrättning af den betydighet, att den ensam lemna sysselsättning och lifsupphålle åt en större del af traktens befolkning eller i och för sig kan utöfva något mera märkbart inflytande på den arbetande klassens bergningsvilkor. De hit hänförliga inrättningar, vid hvilka det största antalet personer finna arbete, torde vara skeppsvarfven i Calmar, Westervik och Oscarshamn, två tändsticksfabriker i Calmar och en vid Gunnebo i Tjust anlagd fabrik för tillverkning af skrufvar och stift. Bland de under perioden tillkomna nya fabriker bemärkes företrädesvis en vid Calmar inrättad, med ångkraft drifven cichoriefabrik, som anses vara lönande och hvars tillverkningar finna afsättning till flera aflägsna orter i riket. De cichorierötter, som förädlas å denna fabrik, hafva hittills till största delen införskrifvits från utlandet, men torde hädanefter blifva producerade i trakten å flera för sådant ändamål anlagda plantager, hvaraf en större tillhör fabriken.

Emellertid är det ett icke ringa antal af länets innevånare, som sysselsätta sig med fabriker och manufaktur. Med inberäkning af de vid bergs- och brukshandteringen anställda arbetare, uppgår detta antal till 3,343 personer, af hvilka 2,879 tillhöra landsbygden och 464 städerna. Handverksidkarne och deras arbetare utgöra ett sammanräknadt antal af 2,821 personer, deraf 1,624 på landet och 1,197 i städerna. Hopläggas summorna, så befinnes, att 6,164 personer af länets befolkning under år 1860 egnat sig åt bergsbruket, fabriker, manufaktur och handverk. Detta antal var i afseende på boningsort och kön sålunda fördeladt:

på landet.....	4,355	mankön,	148	qvinkön;	summa	4,503;
i städerna	1,590	»	71	»	»	1,661.

Summa 5,945 mankön, 219 qvinkön; summa 6,164.

De hufvudsakligaste *binäringar*, som förekomma i detta län, äro följande:

Fiske. En betydlig del af länets vid kusterna boende befolkning sysselsätter sig dermed under vissa tider af året. Det ansenligaste fisket idkas i Tjusts och Tunaläns häraders skärgård, äfvensom vid nordöstra kusten af Öland. Fiskfångsten i dessa trakter består hufvudsakligen af strömming och torsk, men deraf afsattes endast en ringa del till andra orter. I öfriga delar af länet köpas betydliga kvantiteter sill och torsk från Blekinge samt saltad storsill från Norge, hvarföre kan antagas, att fångsten inom länet icke på långt när fyller länets innebyggares eget behof af fiskvaror;

Tjärubrännning och *kolning* idkas såsom binäring i skogstrakterna, vanligen af personer, som sjelfve icke äga skog, men åtaga sig arbetet åt skogsägarna emot viss andel af tillverkningen. Som tjäran i allmänhet stått i högt pris, anses produktionen deraf vara lönande;

Husväfnad för afsalu förekommer i flera till Kronobergs och Jönköpings län gränsande trakter af länet. Tillverkningarne bestå vanligen af gröfre lärft, blågarnsväf och någon gång simplare dräll;

Laggkärl tillverkas på många ställen och icke sällan med utmärkt skicklighet;

Beredning af *salpeter* och *pottaska* förekommer temligen allmänt;

Forsling af plankor, bräder och andra trädvaror utgör vissa årstider en icke ringa binäring för allmogen i trakterne emellan de större skogarne och hamnarne;

Brytning, huggning och slipning af *kalksten* samt *kalkbränning* förekomma, såsom ofvan är nämndt, på flera ställen å Öland;

Bärplockning är i skogstrakterna en ganska lönande binäring. Dertill användas barn och gamla, mindre arbetsföre personer. Under sommaren hopsamlas en otrolig mängd smultron, hallon, blåbär och björnbär, som i små korgar om en half, högst en kannas rymd, öfverbundne med tunn väf, bäras ofta fyra å fem mil ned till strandtrakterne och städerna, der bären finna god afsättning, till pris vanligen af 50 öre för en kanna smultron eller björnbär, 30 å 40 öre för hallon och 20 å 25 öre för blåbär. Senare mot hösten plockas lingon, som lasstals föras till städerna och slättbygden, der för dem oftast betalas 75 öre å 1 R:dr skäppan om 6 kappar. Allmogen och den fattigare befolkningen i skogsbygden använder sjelf en betydlig mängd lingon eller, såsom de i orten benämnas, »kröson». Bären kokas till ett surt sylt, som under vintern begagnas vid matberedning;

Biskötsel idkas nästan öfverallt i länet.

4. Kommunikations-anstalter och varubyten.

A) *Landskommunikationer*. Enligt den vid denna berättelse under N:o 8 fogade tabell, uppgår sam- Tab. N:o 8.
manräknade längden af länets allmänna landsvägar till 99 $\frac{3}{4}$, af häradsvägar till 116 och af socknevägar till 100 $\frac{1}{4}$ mil. Med afdrag för hvad här af belöper för städerna, återstår för landet omkring 97 mil lands-, 115 $\frac{1}{2}$ mil härads- och 100 mil sockneväg, motsvarande, efter medelberäkning, för hvart fullt hemman en sträcka af ungefär 1,000 fot landsväg, 1,240 fot häradsväg och 1,070 fot sockneväg eller tillhopa något öfver 3,300 fot allmän väg att underhålla, förutom enskilda by- och utfartsvägar.

De allmänna vägarne i detta län äro med få undantag utmärkt fasta och lättkörda. Detta tillfredsställande förhållande, hvilket synnerligast gäller vägarne på Öland och i strandtrakterna af fasta landet, äfvensom större delen af stora landsvägen från Calmar förbi Wimmerby åt Linköping, har sin förnämsta orsak i markens naturliga hårdhet och väggrusets tjenliga beskaffenhet, men torde äfven i väsentlig mån böra tillskrifvas den omsorg, hvarmed vägarne på senare tider blifvit underhållna. Redan i början af min embetsutöfning såsom Landshöfding i detta län fann jag nödigt att genom en i Januari månad 1853 utfärdad kungörelse meddela dels en allmän uppmaning till vederbörande att beflita sig om de publika vägarnes försättande i fullgodt och lagligt skick samt dels vissa för sådant ändamål lämpliga speciela föreskrifter, synnerligast i afseende på den då temligen allmänt försummade dikningen på sidorna om vägarne och dessas förseende med trummor för vattnets aflopp, der sådant erfordrades. En annan af mig vidtagen åtgärd har äfven visat sig medverka till ett bättre underhåll af de allmänna vägarne. Jag har nemligen inom flera trakter af länet, der vägarne synts mindre väl underhållne, distriktsvis anmodat någon ansedd eller inflytelserik jordbrukare att i egenskap af vägdirektör inom distriktet närvara vid de årliga vägsynerna och i öfrigt söka att underlätta och främja Kronobetjeningens bemödanden att i fullgodt skick bringa och underhålla distriktets vägar. De, som erhållit ett sådant uppdrag, hafva, med få undantag, beflitat sig om detsammans fullgörande på ett nöjaktigt sätt. Vägdirektörens föredöme i afseende på underhållet af hans egna vägstycken har ofta varit af

en nyttig inverkan på den kringboende allmogen och vid åtskilliga tillfällen har äfven Vägdirektörens bemedling varit nyttig för att förekomma all menlig öfverdrift af Kronobetjeningens nit för vägarne förbättrande.

Vägunderhållningen är emellertid ett ganska tungt och tryckande besvär för jordbrukaren, synnerligast i trakter, der antingen den väg, som skall underhållas, är långt aflägsen från hemmanet, eller ock tjenliga vägfyllnadsämnen saknas i vägens närhet. Under sådana förhållanden händer icke sällan, att hemmanets folk och dragare nödgas under 8 à 10 dagar af året uteslutande användas för detta ändamål. I länets största härad, Södra Möre, hafva ända hittills icke funnits andra lands- och häradsvägar, än de, som sträcka sig utefter häradets gränser, hvaraf följt, att hemmanen i de inre trakterne måst anvisas vägunderhållning på ett afstånd från deras gårdar af ända till 2 mil och derutöfver.

Denna olägenhet håller nu på att afhjelpas genom anläggning tvärtigenom häradet af två nya lands- och häradsvägar, hvarefter ny allmän vägdelning skall företagas. Dessa begge nya väganläggningar, såsom började först år 1861, tillhöra dock icke det tidskifte, som nu är föremål för granskning, men äfven under nu ifrågavarande period hafva flera nya vägbanor blifvit brutna och fullbordade, ehuru egentligen endast i ändamål att genom partiella omläggningar af gammal väg undvika derå befintliga svåra backar. Bland sådana företag förtjena isynnerhet bemärkas dels det redan i förra femårsberättelsen såsom påbörjadt omfördälda, men under perioden 1856—1860 fullbordade vägomläggningsarbetet emellan Bockara gästgifvaregård i Handbörds härad och Oscarshamns stad samt dels en ännu icke fulländad förbättring af stora Stockholmsvägen emellan Hultsfred och Wimmerby. Sistnämnde företag, hvartill erhållits af statsmedel ett anslag af 31,650 R:dr R:mt, äsyftar att genom flera mindre förändringar och genom anläggning af nära 1 mil ny väg göra denna 2½ mil långa, nu mycket backiga och svårkörda, vägsträcka icke allenast jemn och beqväm, utan äfven betydligt kortare, äfvensom derigenom vinnes den fördel, att Skillingerums gästgifvaregård, belägen ¼ mil vester om Wimmerby stad, blifver öfverflödig och kan indragas. Fråga har äfven väckts och fullständig plan uppgjorts till undvikande af de stora och branta backar, som försvåra trafiken å fortsättningen af nämnde landsväg från Wimmerby till länsgränsen emot Östergötland. Kommer jemväl sistberörde företag till utförande, hvartill intressenterne sökt understöd af allmänna medel, så blefve hela landsvägen från Calmar genom Wimmerby åt Östergötland alldeles fri från svårare backar. En annan, under ifrågavarande period uppgjord, betydligare vägförbättringsplan afser att omlägga och ansenligt förkorta den närmast Wimmerby belägna delen af landsvägen deremellan och Westervik, af hvilken väg öfriga delar redan förut blifvit med bidrag af statsmedel erforderligen förbättrade.

Af de å allmänna vägarne i länet befintliga större *broar* hafva 17 blifvit under perioden ombyggde, med en sammanräknad kostnad af 22,500 R:dr R:mt. Dessa arbeten hafva verkställts af vederbörande kommuner utan bidrag af statsmedel. Vid landskommunikationerne inom länet uppbaras ingenstädes bro- eller vägpenningar.

Öfver landsvägarne finnas tillsammans 82 *grindar*, hvilka alla uppgifvas vara anbragte i rågångarne emellan olika byar eller hemman. Antalet af sådana grindar å häradsvägarne uppgår till omkring 1,500, hvaraf 436 i Tjusts fögderi.

Med undantag af anstalterne för öfverfarten emellan fasta landet och Öland, hvarom nedan förnäles, finnes i länet endast ett ställe, der landväga resande måste begagna *färja*, nemligen vid Bjursund i Loftahammars socken och Norra Tjusts härad, hvarest de, som färdas å häradsvägen emellan Bågviks och Elgenäs gästgifvaregårdar, måste med färja förhjälpas öfver ett smalt ställe af den djupt i landet inskjutande hafsviken Syrsan. Färjeafgifterne utgöra enligt taxa 15 öre för parskjuts, 10 öre för enbetskjuts och 5 öre för ensam person.

Enligt bifogade tabell N:o 8 finnas i detta län 101 *gästgifvaregårdar*, deraf 96 på landet och 5 i städerna. Endast på 19 gästgifvaregårdar, af hvilka 17 på landet och 2 i städerna, var vid slutet af år 1860

skjutsningen ställd på entreprenad. På de flesta ställen, der skjutsentreprenad blifvit införd, åtnöjer entreprenören sig med den för entreprenadskjuts stadgade lega. Endast undantagsvis hafva beting uppgjorts om särskilda bidrag af skjutslaget. Ingen gästgifvaregård i detta län har sig anslagen hållskjuts.

Antalet af de vid gästgifvaregårdarne till skjutsning begagnade hästar har efter år 1857 på ett förvånande sätt minskats. Det utgjorde enligt nyssåberopade tabell under åren 1856 och 1857 i medeltal 68,940, men under påföljande tre åren endast 24,047 hästar årligen, eller föga mera än tredjedelen af de förra årens hästantal. Denna minskning i skjutstrafiken är alltför stor, för att kunna tillskrifvas den vid slutet af förstnämnde år inträffade penningekris och det dermed förenade afbrott i handel och rörelse. I allt fall skulle trafiken då hafva åter tilltagit i samma mån, som, under slutet af perioden, följderna af krisen började öfvervinnas och affärlifvet återkomma i sin vanliga gång. Men så har icke varit förhållandet, utan det till skjutsning begagnade hästantalet har under år 1860 varit till och med något mindre än det var år 1858. Orsaken måste således hafva varit någon annan, och den igenfinnes lätt uti den, på grund af Kongl. Kungörelsen den 11 December 1857, med nästföljande års början inträdda, ansenliga förhöjning af skjutslegan. Den närmaste följden af denna stegring af skjutslegan var inställandet af en mängd mindre angelägna eller eljest undvikliga resor. Kunde resan icke inställas, så sökte de fleste att finna andra, mindre kostsamma fortkomstmedel, hvarföre ock efter nämnde tid antalet af passagerare å ångfartygen lærer ökats, likasom man oftare än förr finner egna eller genom ackord anskaffade hästar begagnas till längre färder. Om det kan antagas, att skjutslegans förhöjning åsyftat tvenne hufvudändamål, nemligen att befordra inrättandet af skjutsnings-entreprenader och att, der sådana ej kunde åstadkommas, minska tyngden af det fortfarande skjutsningsbesväret, så har likväl, hvad Calmar län angår, det förstnämnda af dessa syftemål blifvit endast i ringa mån uppnådt. Antalet gästgifverier, der skjutsningen öfvertagits på entreprenad, har icke ökats med mera än två, ehuru våren år 1858 anställdes förnyade auktionsförsök, för att, med de uti Kongl. Cirkuläret den 11 December 1857 medgifna lindringar i vilkoren, bereda sådan entreprenad å alla de stationer, der den icke redan ägde rum. Misslyckandet af dessa försök i de flesta fall har uppenbarligen haft sin orsak i den omständighet, att skjutstrafiken numera endast på en eller annan gästgifvaregård är tillräckligen betydlig för att ensamt sysselsätta de hästar, entreprenören måste underhålla. På de flesta stationer, der entreprenad blifvit införd, har den öfvertagits af gästgifvaregårdens ägare uti ett slags bolag med de närmast boende af reservskjutslaget. Mera än förr förmärkes nu hos skjutslagen obenägenhet att underkasta sig särskilda bidrag till entreprenören, och den förhöjda legan gör de skjutsningsskyldige mindre angelägna att befria sig från skjutsningsbesvärets utgörande in natura.

Hvad *postkommunikationerne* i länet angår, har någon annan förändring under åren 1856—1860 icke ägt rum, än att paketpostförbindelse under vinternånaderne inrättats emellan Calmar och Wexiö samt emellan Linköping och Westervik. År 1860 funnos inom länet sex postkontor, nemligen Calmar, Westervik, Wimmerby, Oscarshamn, Borgholm och Stora Rör, samt tre postexpeditioner, nemligen Staby, Mönsterås och Gamlebyn. De ordinarie posterna tillryggalade nämnde år 21,786 mil, deraf 13,354 med posthemmansskjuts och 8,432 med dels gästgifveri- och dels genom kontrakt betingad skjuts. Snällposterna fortskaffades samma år 3,380 mil uteslutande med gästgifveri- eller ackordskjuts.

Elektrisk *telegraflinie* genomlöper länets hela kuststräcka med stationer i Calmar, Oscarshamn och Westervik, hvarifrån går en under denna period inrättad *undervattens-telegraflledning* till Gotland.

Kronobrefbäringen är i enlighet med föreskrifterne i Kongl. Brevet den 30 November 1849 ordnad med största möjliga beräkning på den lättnad, som kan vinnas genom tjenstebrefvens fortskaffande med de allmänna posterna. Derigenom har brefbäringsbesväret blifvit i allmänhet föga betungande. I åtskilliga härader hafva de dertill skyldige hemmansinnehafvarne träffat öfverenskommelse om årliga bidrag till ersättning åt dem, som utgöra besväret in natura.

B) *Sjökommunikationer.* I afseende på färjefarten öfver Calmar sund hafva under ifrågavarande tiderymd vidtagits ganska märkliga förändringar. Vid periodens början funnos, för besörjande af öfverfarten emellan Öland och Calmar stad tre på vestra Ölandskusten belägne färjplatser, nemligen Röhälla, Färjestaden och Fröbygårda. För underhållet af de begge förstnämnda färjeplatserne hade i äldre tider upplåtits tvenne kronohemman, dem innehafvarne sedermera fått lösa till skatte, hvaremot Staten för anläggning af Fröbygårda färjeplats icke gjort annan uppoffring, än att till boningsplan derstädes anvisa omkring 25 kappland kronojord. Hvar och en af dessa tre färjeplatser hade sig ålagd skyldigheten att ständigt underhålla, jemte erforderlig lastbrygga, ett visst antal med full utrustning samt med examinerade styrmän försedda färjor och båtar samt att, när naturhinder icke gjorde det omöjligt, med dessa farkoster dagligen å bestämda tider till Calmar och åter öfverföra ortens allmoge och andra trafikerande emot afgifter enligt en år 1813 uppgjord taxa. Emot dessa skyldigheter, hvilkas behöriga iakttagande öfvervakades medelst två gånger om året anställda besigtningar, hade färjeplatsägarna i så måtto fått uteslutande rätt till berörde färjefart, som det genom Kongl. Resolutionen den 13 Juli 1824 och sedermera meddelade nådiga förklaranden blifvit kustboerne emellan Röhälla och Färjestaden samt emellan Färjestaden och Fröbygårda, vid vite af 15 R:dr R:mt, förbjudet att från deras strand till Calmar öfverföra andre personer, än dem sjelfve och deras grannar. Till en början efterlefdes nämnde vitesförbud utan synnerligt missnöje; men det blef slutligen en allmän önskan inom orten, att denna inskränkning i valet af öfverfartsmedel måtte upphöra, hvarom ock flera framställningar gjordes. Under tiden och i anledning af farvattnets uppgrundning vid Fröbygårda hade, på föranstaltande och under ledning af Chefen för Ottenby stuteri, Hofstallmästaren m. m. J. W. Beijer, bildats ett bolag, som, med understöd af statsmedel, anlade en ny hamn $\frac{1}{4}$ mil utanför Fröbygårda vid Gastholmen, dit en i vattnet utfylld farväg byggdes; och sedan fråga uppstått om behovet af en ytterligare färjeplats på denna del af Ölandskusten, blef nämnde nya hamn, som derefter erhöll namnet Beijershamn, år 1857 förklarad för färjeplats, med enahanda skyldigheter och skydd emot intrång, som de förut befintliga tre färjeställena. Sedermera har Kongl. Maj:t under den 30 November 1860 dels förklarad, att endast Röhälla, Färjestaden och Beijershamn hädanefter skola bibehållas såsom allmänna, under kontroll och tillsyn i afseende på stadgade skyldigheters uppfyllande ställde, färjeplatser, dels fastställt nya, efter tidens fordringar förhöjda taxor för passagerare och gods, som öfverföras emellan nämnde tre färjeplatser och Calmar stad, samt dels upphävt det förut gällande vitesförbud emot idkande af färjefart från andra ställen af kusten emellan färjeplatserne, det senare dock emot möjlighet för innehafvarne af de bibehållne allmänna färjeplatserne att, om, efter upphörandet af deras förut åtnjutna skydd emot kustboernes täflan, kostnaderne för dem åliggande färjehållning icke skulle blifva af influtne afgifter till fullo betäckte, undfå godtgörelse af statsmedel, i den mån tillgång dertill funnes uti det för sådant ändamål af Rikets senast församlade Ständer till Kongl. Maj:ts nådiga disposition för tre år ställda reservationsanslag af 1,500 R:dr R:mt årligen.

Nyssnämnde tre allmänna färjeplatser äro äfven gästgifvaregårdar, der resande kunna erhålla icke allenast mat och herberge, utan äfven skjuts. Utom färjeplatserne Röhälla, Färjestaden och Beijershamn, alla belägne inom Södra Motet på Öland och hufvudsakligen åsyftande den dagliga trafiken emellan nämnde ö och Calmar stad, finnes en annan, inom Norra Motet vid Stora Rör anlagd, färjeplats, som begagnas för post-öfverfarten, men af andra resande mera sällan och egentligen endast vintertiden eller vid tillfällen då is eller andra hinder göra det behöfligt att för öfverfarten välja det smalaste stället af Calmar sund, hvilket utanför nämnde ställe är endast $\frac{1}{4}$ sjömil bredt. Stora Rör motsvaras af sjögästgifvaregården Refsudden på östra udden af ön Skäggenäs, som med en smal landrebb sammanhänger med fasta landet.

De farkoster, hvarmed färjefarten emellan Öland och Calmar besörjes, hafva i senare tider blifvit mycket förbättrade. Tillförene begagnades härtill platta och tungrodda färjor med endast ett på en rå fästadt segel, som icke kunde nyttjas, om icke vinden var gynnsam. Deremot äro de nya färjebåtarna så byggda och

tacklade, att de äfven i motvind kunna kryssa sig fram, hvarföre ock rodd sällan behöfver begagnas. Icke dessmindre äro de säkra och lastdryga. Emellertid måste det medgifvas, att allmänhetens billiga anspråk på medel till en snabb och bekväm kommunikation emellan den folkrika ön Öland och motliggande fasta land icke motsvaras af nu befintliga anstalter. Dertill erfordras onekligen reguliera och dagliga ångbåtskommunikationer, hvilkas inrättande synes kunna bära sig, då man besinnar, att under största delen af året nästan hvarje dag till Calmar ankomma 8 à 10 större Ölandsbåtar, fullastade med menniskor och varor, samt att denna trafik, hvilken somliga dagar, synnerligast vid marknadstillfällen, är ojemförligt liffigare, otvifvelaktigt skulle genom ångbåtsfart icke allenast i allmänhet ännu mera ökas, utan äfven kunna vartiden påbörjas tidigare och emot vintern fortsättas längre, än nu äger rum. Hittills har man ansett saknaden af hamnar på Ölands kuster vara ett hinder för en dylik ångbåtskommunikation; men sedan hamnar numera blifvit byggde både vid Borgholms stad samt vid Färjestaden och Beijershamn med tillräckligt djup, vid Borgholm för 8--9 och vid de begge andra ställena för 5 à 7 fots fartyg, samt fråga äfven är om en sådan hamnanläggning vid Röhälla, så är anledning till den förmodan, att ofvan antydda brist i anstalterna för kommunikationen emellan Öland och Calmar stad snart varder genom enskild företagsamhet afhjelpat.

Länets kuststäder på fasta landet hafva under perioden njutit fördelarne af mer och mer utvidgade ångbåtskommunikationer. Detta gäller företrädesvis om Calmar, som under 1860 års seglationstid regelmessigt hvarje eller hvarannan vecka besöktes af följande ångfartyg:

Nordstjernen.....	} gående emellan Stockholm och Stettin;	Carl X	} emellan Stockholm och Göteborg, yttre vägen;	
Nagler (senare Skåne).....		Carl X		
Svea (den större).....	} emellan Stockholm och Lübeck;	Blekinge	} emellan Stockholm och Calmar öfver Wisby;	
Bore		Kronprinsessan Louise.....		
Gustaf Adolf.....		Göta.....	} emellan Stockholm och Malmö;	
Lennart Torstensson		Transit N:o 1		} emellan Norrköping o. Calmar;
Orion		Transit N:o 2		
Svea (den mindre).....	} emellan Stockholm och Göteborg, yttre vägen;	Westervik	} emellan Westervik och Lübeck.	
Dana.....		Westervik		

Dessutom fanns här under hösten år 1860 en för ångbåtsfart emellan Calmar samt närmaste hamnar på fasta landet och Öland beräknad ångslup vid namn Carl, men den befanns vara för liten för sitt ändamål och såldes derföre påföljande vår.

Af ofvan uppräknade ångfartyg besökte:

Transit N:o 1	} afven Westervik, Oscarshamn och Borgholm;
Transit N:o 2	
Göta.....	} Westervik och Oscarshamn;
Orion	
Westervik	Westervik.

Dessa ångbåtsförbindelser hafva onekligen varit af stor nytta för handeln och den industriela rörelsen icke blott i de hamnar som anlupits, utan äfven i hela orten deromkring. Hvad Calmar stad angår, synes den hafva, till följd af sitt gynnsamma läge, blifvit en gifven mötesplats för nästan alla de ångfartyg, som hafva sin kosa till eller förbi rikets sydligaste delar. Håri visar sig en af de fördelaktigaste frukterna utaf stadens nya hamnbyggnad, ty det är först sedan den blifvit färdig, som ångbåtstrafiken här tagit en så stark fart. Genom denna trafik står Calmar nu i förbindelse med nästan alla ångfartygslinier inom Sverige, äfvensom med flera in- och utländska jernvägslinier. Ofta aflemnas här passagerare och gods från det ena för att tagas ombord å det andra ångfartyget. Många passagerare landstiga här, för att landvägen färdas vidare inåt landet, likasom från de inre trakterna många resande hitkomma, för att här gå ombord å ångfartyg.

Allt detta leder till en betydlig trafik af resande, och det har derföre blifvit nödigt att här uppföra nya byggnader till resandes herbergerande.

En stor del af de varor, som af de från Tyskland ankommande ångfartygen här utlossas, är icke införskrifven af stadens egne köpmän, utan utgöres af så kalladt kommissionsgods, tillhörande i Stockholm boende importörer, som finna för sig fördelaktigt att låta godset tullbehandlas här, hvarigenom de vinna dels besparing i utgifter, emedan hamn- och bro-avgifter, vågpenningar m. m. äro här vida billigare än i Stockholm, samt dels i de flesta fall en mera skyndsamtull Expedition. Sålunda här tullbehandladt gods läser, äfven då det består af stora partier manufakturvaror, oftast komma rekvirenten i Stockholm tillhanda inom åtta dagar efter det godset blifvit i Calmar utlossadt, och denne kan då genast börja sin försäljning deraf.

De hufvudsakligaste för större fartyg tillgängliga hamnarne vid kusten af länets fasta land äro, utom städernas, följande: omkring Westervik: Waldemarsvik, Skeppsgården, Helgenäs, Gamlebyn, Loftahammar, Werkeback, Solstadström, Grop, Blankaholm, Svartvik och Slingsö; omkring Oscarshamn: Figeholm, Wirbo eller Draget, Lilla Saltvik, Stångehamn, Påskallevik, Em, Mönsterås; omkring Calmar: Timmernabben, Tillingenabben, Pataholm, Hästenäs, Ljungnäs, Korsudden, Skäggenäs varf, Björnö, Botorp, Kolboda, Ekenäs, Wärnanäs, Djursvik och Bergqvara. På Öland finnes, utom vid Borgholm, icke någon sådan hamn, der större fartyg kunna inlöpa och finna skydd.

Följande arbeten hafva under perioden blifvit dels påbörjade, dels fullbordade, i ändamål att inrätta nya eller förbättra redan befintliga hamnar eller segelleder:

i *Calmar hamn*: årlig uppmuddring och stenupptagning till fördjupande af hamnbassinen, äfvensom uppläggning af sten å skären emellan vågbrytarne, hvarjemte den i förra femårsberättelsen omnämnda nya kajbyggnad blifvit fulländad;

i *Westerviks hamn*: en större reparation af skeppsbron jemte muddring i hamnen;

i *Oscarshamn*: brobyggnad m. m. för en sammanräknad kostnad af 15,000 R:dr R:mt; hvarförutom der nu är under anläggning en skeppsdocka, hvilket arbete dock icke tillhör perioden 1856—1860;

vid *Mönsterås köping*: uppmuddring af den för kustfartyg beräknade inseglingsträskan till köpingen, till hvilket ännu icke avslutade arbete köpingens innevärdare år 1858 erhöilo ett statsanslag af 12,000 R:dr R:mt utan återbetalningsskyldighet;

vid *Gamleby köping*: byggandet af en större lastningsbrygga med duc d'alber, hvartill beviljats anslag af statsmedel till belopp af 6,000 R:dr R:mt;

vid *Borgholm*: fullbordandet af den under förra perioden påbörjade hamnbyggnad, som beräknats kosta 48,650 R:dr R:mt, deraf Staten bidragit med 32,400 R:dr samma mynt;

vid *Färjestaden* på Öland: en ny hamnbyggnad, beräknad att kosta 38,550 R:dr, deraf intressenterne erhållit af allmänna medel $\frac{1}{3}$ såsom anslag och $\frac{2}{3}$ såsom lån. Arbetet blef färdigt 1860 och är synnerligen väl utfördt, men kostnaden läser hafva betydligt öfverstigit förslaget;

utanför förra färjeplatsen *Fröbygårda* på Öland: utfyllning af en 6,000 fot lång väg genom vattnet till en liten ö, förr benämnd Gastholmen, samt anläggning derstädes af lastbrygga och vågbrytare, hvarigenom bildats en för båtar och skärgårdsfartyg tillräckligen djup och säker hamn, äfvensom det bolag, som företagit denna anläggning, derstädes sedermera inrättat färjeplats med alla för sådant ändamål erforderliga byggnader, farkoster och öfriga anstalter. Hela företaget, som är af en synnerligen stor nytta för orten, läser kostat omkring 80,000 R:dr, hvartill erhållits såsom statsbidrag tillhoppa 30,150 R:dr. Denna hamn har sedan år 1858 fått namnet Beijershamn, till minne af Hamnbyggnadsbolagets nitiske Ordförande, Hof-Stallmästaren m. m. J. W. Beijer.

Inom detta län finnas för den allmänna segelfarten inga kanaler, såvida dertill ej må räknas det af ett bolag redan före nu ifrågavarande tid med bidrag af statsmedel fördjupade och utvidgade inloppet från

hafvet till Gamlebyviken. Detta alldeles invid Westerviks stad belägna inlopp var förut så grundt och smalt, att blott skärgårdsjakter och andra mindre fartyg kunde insegla i den för öfrigt djupa, mera än 2 mil inåt landet eller ända till Gamleby köping inskjutande viken. Men efter ofvannämnde företag, som utfördes af ett bolag och hvarmed jemväl måste förenas anbringande af en rullbro för den öfver vikens mynning framgående allmänna farväg, kunna stora ända till 15 à 16 fot djupgående fartyg der obehindradt framgå. Härigenom hafva stora fördelar blifvit beredda såväl åt nämnde köping, som äfven åt deromkring boende landtmän och bruksägare, af hvilka kanalbolaget också hufvudsakligen utgöres.

Inga för allmänt begagnande öppnade flottleder funnos i länet vid periodens slut. Sedermera har dock yppats och blifvit afgjord fråga om tillåtelse till timmerflottning utefter Emån inom Aspelands och Handhörds härader.

C) *Sjöfart och handel.* Länets hufvudsakligaste handelsrörelse afser export till utlandet af skogsprodukter, spannmål, jern m. m., och då dertill erfordras en stor mängd fartyg, så är naturligt, att sjöfarten från länets stapelstäder, köpingar och landthamnar skall vara liflig och att den länet tillhörande handelsflotta är betydlig till både antal och lästetal. Importhandeln är jemförelsevis mindre omfattande, isynnerhet om man ifrån föremålen för densamma afräknar den mängd varor, som i Calmar och till någon del äfven i Westervik införtullas för hufvudstadens räkning, hvarom tillförene är nämndt.

Länets handel led betydligt genom följderna af 1857 års kris. Den plötsligt inträffade penningebristen jemte flere köpmäns iråkade obestånd vållade en stor minskning i uppköpen af ortens produkter, äfvensom ett ansenligt prisfall å hvad köpmännen deraf tillhandlade sig. Det häraf uppkomna afbrott i handel och sjöfart fortfor likväl endast under år 1858, var mindre märkbart 1859 och hade nästan alldeles upphört år 1860.

Bifogade tabell N:o 9 visar, att sammanräknade antalet af de personer, hvilka år 1860 inom länet Tab. N:o 9. idkade egen handelsrörelse, utgjorde 358, deraf 207 tillhörde städerna, men de öfrige 151 voro bosatte på landet eller i köpingarne. Uti sistnämnde antal ingå omkring 90 personer, hvilka på landet idka handel i öppen salubod enligt 6 § af Handelsordningen. Skattskrifne handelsbetjenter utgjorde samma år i städerna 105 och å landet 64 eller tillhoppa 169.

Länets år 1860 till utrikes sjöfart begagnade handelsflotta uppgick till ett antal af 209 fartyg om tillhoppa 12,011 Svenska läster. Deraf tillhörde städerna 138 fartyg med ett lästetal af 8,818. Köpingarne och landtmännen ägde således, beräknadt efter antalet, omkring $\frac{1}{3}$ eller i lästetal något mera än $\frac{1}{4}$ af denna flotta. Antalet fartyg, som samma år sysselsattes med inrikes seglation, utgjorde 108, med en sammanräknad dragtighet af 1,799 läster. Mera än $\frac{2}{3}$ af dessa fartyg tillhörde landet och köpingarne.

Den ojemförligt största delen af de till utrikes sjöfart använda fartygen sysselsattes nästan uteslutande för länets egen export, hufvudsakligen af trädvaror, deraf tunna bräder, balkar, sparrar och läkten vanligen skeppas till Danska och Tyska Östersjöhamnar, men plankor och mastspiror till största delen afsändas till England, Portugal, Spanien, Franska Medelhafshamnar och Italien samt på senare åren ofta till Brasilien. Till England afgå jemväl årligen flera laster spingved eller så kallad lathwood. Sedan omkring tio år tillbaka har man här i länet börjat uppköpa spannmål för direkt export, och flera skeppsladdningar deraf hafva sedermera årligen expedierats till Norge och England. Hvad länet har att afsätta af jern, skeppas vanligen såsom bottenlast under trädvarorna till England, Medelhafshamnarne eller Brasilien. De till Östersjöhamnar afgångna fartyg återvända vanligen tomma eller med barlast samt göra stundom 6 till 8 sådana resor från våren till Oktober eller November månad, då de aftacklas och läggas i vinterlag uti hemortens hamn. Dessa fartyg äro i allmänhet mindre skonertar och slupar om 30 till 50 lästers dragtighet, och besättningen utgöres vanligen af 5 till 8 man, Skepparen inberäknad. De fartyg, som besegla fjermare farvatten, äro merändels större skonertar, briggas eller skepp om 60 à 200 läster samt i allmänhet starkare byggda och bättre utrustade, än

de förra. För dessa större fartyg, sedan de afgått med last af länets alster, sökes gemenligen i utlandet frakt, och, om sådan kan erhållas, hemkommer fartyget icke förr, än derå erfordras någon större reparation. Flera af dessa fartyg återvända dock årligen med saltlaster från Medelhafvet eller Portugal, hvilket anses såsom ett nödfallsmedel till förtjenst, när goda frakter saknas. Exporten är lifligast från Calmar och Oscarshamn. Staden Westervik äger dock de största och dyrbaraste fartygen; men dessa sysselsättas företrädesvis med fraktfart på West- och Ostindien. Före 1857 års höst hade den öfverallt rådande liflighet i handelsrörelsen framkallat stark efterfrågan af fartyg, och fraktkonjunkturen ansågs då vara synnerligen fördelaktig, hvarföre ock skeppsvarfven voro i stor verksamhet; men under den tid, som närmast derpå följde, nedsjönko frakterna så betydligt, att flera fartyg måste uppläggas, hellre än att segla med förlust, och detta förhållande inverkade äfven menligt på skeppsbyggeriet, som, hvad Calmar län angår, nästan alldeles afstannade under år 1858. Mot slutet af perioden började frakthandeln åter resa sig, och om frakterna än icke uppnådde den höjd, hvar till de uppgingo 1855—1857, lemnade de likväl en någorlunda tillfredsställande behållning, som föranledde, att skeppsvarfven åter kommo i verksamhet.

I följd af konkurser och saknad fraktförtjenst blefvo många fartyg år 1858 försålda till andra orter; men den minskning i länets handelsflottas antal och drägtighet, som dymedelst uppkom, anses hafva blifvit sedermera fullt ersatt dels genom byggandet af nya och dels genom inköp af främmande fartyg.

De flesta af länets större fartyg äro försäkrade i härvarande Sjöassuransförening, om hvilken närmare redogörelse lemnas i denna berättelses sjetta afdelning. Lasterna assureras vanligen i Hamburg. Mera sällan försäkras äfven frakterna.

Tab. Litt. G. Vid länets kuster hafva under ifrågavarande år strandat eller lidit *skeppsbrott* det i följande tabell Litt. G uppförde antal större fartyg.

Tab. Litt. H. Såsom i viss mån utgörande en ledning för omdömet i afseende på omfånget och lifligheten af länets handelsrörelse under denna period får jag här meddela den i följande tabell Litt. H intagne uppgift å sammanräknade *tulluppbörden* vid nedannämnde Sjötullskamrar i Calmar län.

Tab. Litt. G.

Strandade fartyg.

	Antal strandade fartyg.			Deraf tagne af grund och reparerade.		
	Svenska.	Utländska.	Summa.	Svenska.	Utländska.	Summa.
År 1856	2	6	8	1	2	3
» 1857	3	5	8	2	1	3
» 1858	5	2	7	2	—	2
» 1859	5	2	7	1	—	1
» 1860	4	4	8	3	2	5
Summa	19	19	38	9	5	14

Tab. Litt. H.

Tulluppbörd.

		Calmar.	Westervik.	Oscarshamn.	Summa.
År 1856	R.dr R.mt	619,074: 79	146,548: 38	24,929: 41	790,552: 58
» 1857	» »	471,056: 77	210,110: 81	33,632: 60	714,800: 18
» 1858	» »	221,558: 48	82,291: 50	16,725: 72	320,575: 70
» 1859	» »	305,318: 20	117,660: 20	19,173: 18	442,151: 58
» 1860	» »	329,161: 99	89,728: 68	29,810: 29	448,700: 96

Af denna uppgift finnes, att tulluppbörden under år 1858 nedgick till mindre än hälften af dess belopp under hvartera af åren 1856 och 1857, och att, fastän den sedermera ökats med omkring 46 procent, uppbördsbeloppet likväl år 1860 icke uppgick till fullt två tredjedelar af hvad det utgjorde år 1856. Man skulle dock komma till ett förvillande resultat, om man lade endast dessa siffror till grund för omdömet i afseende på länets allmänna handel under de ifrågavarande åren; ty en ganska stor del, om icke den största, af 1856 och 1857 årens tulluppbörd belöpte för här införtulladt kommissionsgods, egentligen tillhörande Stockholm och andra orter, af hvilket slags varor en relativt ringa kvantitet förekommit till tullbehandling under periodens senare år.

5. Kameralförhållanden.

Länets hemmantal, såväl det oförmedlade som det förmedlade, antal brukningsdelar, torp och jord- Tab. N:o 10. lägenheter, rymden af städernas jord samt uppskattningsvärdet af fastigheterna både å landet och i städerna inhemtas af den bifogade tabellen N:o 10.

Det ursprungliga hemmantalet, 4,964 $\frac{1}{8}$ mantal, har blifvit förmedladt till 3,365 $\frac{3}{4}$ mantal, eller till omkring 67 procent af hvad det fordom varit. Ingen sådan förmedling har tillkommit under den tidrymd, som nu är i fråga. Jorden, beräknad efter förmedlade hemmantalet, är sålunda fördelad, att på naturen krono belöpa ungefär 9, på *skatte* nära 64 och på *frälse* omkring 27 procent.

Från krono till skatte hafva under dessa år blifvit inlöste 30 $\frac{1}{4}$ mantal. Inga hemman hafva under samma tid upptagits ur ödesmål, och ej heller har något hemman undergått ny skattläggning. För fastställelse af öfverenskommen årlig afgäld hafva hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit under perioden anmälde 23 större och mindre *jordafsöndringar*, hvaribland märkes en, omfattande 357 $\frac{1}{4}$ tunnland från Hulingsryds by i Hvena socken och Aspelands härad afsöndrad jord till vapenöfningsplats för Calmar Regemente.

Sammanräknade uppskattningsvärdet utgjorde år 1860:

af hemman och lägenheter på landet	R:mt R:dr	24,811,017: -
af städernas jord och hus	» »	4,697,600: -

	eller tillhopa R:mt R:dr	29,508,617: -

och befinnes häraf, att stadsfastigheterna uppgingo i beräknadt värde till föga mera än $\frac{1}{3}$ af det för landsbygden antagna fastighetsvärde. Hvad städerna angår, torde uppskattningsvärdet hafva närmast sig verkliga saluvärdet, emedan dervarande fastigheter förnämligast utgöras af hus och byggnader, som i allmänhet äro brandförsäkrade till inemot fulla värdet. Men på landet kan det år 1860 gällande taxeringsvärde icke antagas hafva uppgått till mera än omkring en tredjedel af fastigheternas verkliga värde; med afseende hvar på värdet af städernas fastigheter i verkligheten icke torde utgöra öfver $\frac{1}{8}$ af hvad fastigheterna på landsbygden äro värda.

Skiftesverket inom länet har fortfarande bedrifvits med nit och omsorg. Bilagde af Förste Landt- Tab. N:o 11. mätaren i länet inlemnade tabellariska uppgift, N:o 11, visar dock, när den jemföres med de i senaste femårsberättelsen antecknade förhållanden, en icke obetydlig minskning i skiftesförrättningarnes antal och omfång. Denna minskning har sin naturliga orsak deruti, att de flesta byar och samfälligheter i nästan alla trakter af länet redan undergått laga skifte. Hittills har likväl ingen, för nit och skicklighet känd, Landtmätare i länet saknat full sysselsättning.

Understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften har beviljats:

år 1856 till 52 åboer med tillhopa	R:mt R:dr	3,726: 25.
» 1857 » 65 » » » » »	» »	6,403: 97.

år 1858 till 41 åboer med tillhopa	R:mt	R:dr	4,849:	6.
» 1859 » 60 » » » » »			6,815:	42.
» 1860 » 102 » » » » »			10,546:	30.

6. Politi.

Med ledning af den anvisning, som det föreslagna nya formuläret till femårsberättelsen lemnar, återstår att i denna afdelning vidröra följande förhållanden:

A) *Undervisning.* I de flesta församlingar finnas fasta *folkskolor* och endast i några få är folkundervisningen helt och hållet ambulatorisk. Det vanliga förhållandet i de större socknarne är, att i närheten af kyrkan finnes en fast skola och att derjemte flyttbar skola hålles i de från kyrkan aflägsnare trakterna. Skolhusen, af hvilka många blifvit byggda under nu ifrågavarande fem år, äro i allmänhet större och rymligare samt äfven prydligare, än förut. Mångenstädes torde dock utrymmet i skolsalarne vara väl knappt. Folkskolestadgans vilkorliga föreskrift om anskaffande af jord till skolbarnens öfning i trädgårdsskötsel och plantering har endast på få ställen blifvit iakttagen. Dock torde i detta hänseende vara att emotse ett bättre förhållande, åtminstone i södra delen af länet, der Hushållnings-Sällskapet anslagit premier och vidtagit andra verksamma åtgärder till befrämjande af folkskoleträdgårdars anläggning och underhåll.

På länets landsbygd funnos år 1860 tvåhundra folkskolor, deraf 77 fasta, med tillhopa 118 examinerade lärare. Af 29,694 i skolåldern varande barn bevistades skolan af 17,939, eller icke fullt 61 procent af barnens antal. År 1855 var skolornas antal på landet 172, deraf 72 fasta. Således hafva 28 nya skolor tillkommit, nemligen 5 fasta och 23 flyttbara. Antalet barn, som begagnade folkskoleundervisningen, uppgick då till endast 56½ procent af de i skolåldern varande barnens antal. Någon, om än obetydlig, tillökning i skolfrequensen har således ägt rum.

I städerna funnos 1860 17 folkskolor, deraf 7 fasta, med tillhopa 8 examinerade lärare. Antalet barn i skolåldern utgjorde 2,183 och af dessa hade 1,372 eller 60½ procent samma år bevistat skolorna. Härvid bör dock bemärkas, att en stor del af städernes skolungdom begagnat undervisning i elementarläroverken eller der befintliga privata skolor.

Vid det i Calmar inrättade *Seminarium för folkskolelärares bildande* hafva från 9 till 19, men vanligen 14 à 15 elever njutit undervisning till och med vårterminen år 1860, hvarefter detta Seminarium förändrades till en läroanstalt för blifvande folkskolelärarinnor. Med höstterminen samma år började undervisningen med 7 qvinliga elever.

Inom länet befintliga *Elementarläroverk* äro följande: a) Calmar Högre Elementarläroverk, hvars lärarepersonal år 1859 ökades till 1 Rektor, 7 Lektorer, 9 Adjunkter och 3 Öfningslärare. Lärjungarnes antal utgjorde vårterminen år 1856 220 och under 1860 års hösttermin 266. Detta antal har sedermera betydligt ökats; b) Westerviks Högre Elementarläroverk å real-linien, som efter 1859 års reglering har 1 Rektor, 7 Kolleger och 3 Öfningslärare. År 1856 utgjorde lärjungarnes antal 139 och uppgick 1860 till 141; c) Wimmerby Lägre Elementarläroverk med 1 Rektor och 2 Kolleger. Lärjungarnes antal har varit ringa. År 1856 utgjorde det 24, men vid 1860 års hösttermin endast 14; d) Oscarshamns Lägre Elementarläroverk, med Rektor och 1 Lärare. Dess verksamhet började år 1858, då lärjungarnes antal var 12; men detta har sedan ökats, så att det 1860 utgjorde 46; och e) Borgholms Stadspedagogi, som till år 1858 hade endast 1, men derefter 2 Lärare. Under höstterminen år 1860 var skolan bevistad af 21 lärjungar.

Utom den i Calmar sedan äldre tider tillbaka befintliga *Navigationsskola*, har en sådan på Statens bekostnad blifvit år 1859 inrättad äfven i Westervik. På hvarterdera stället har staden anskaffat skolhus, som jemväl användes till boställe åt Läraren. Af statsmedel består årligen till Calmar Navigationsskola 2,945 R:dr,

deraf 1,870 R:dr till lön åt Läraren, 625 R:dr till en Underlärare och 450 R:dr till instrumenter, kartor, ved och ljus, samt till Westerviks Navigationsskola 2,950 R:dr, deraf 1,900 R:dr till Lärarens och 600 R:dr till Underlärarens aflöning samt 450 R:dr till instrumenter m. m. Undervisningen i dessa skolor börjar årligen i Oktober och fortfar till slutet af April eller början af Maj det följande året, då offentlig examen förrättas af dertill särskildt förordnad person.

Antalet inskrifne och utexaminerade elever i Calmar och Westerviks Navigationsskolor har varit Tab. Litt. I. det i följande tab. Litt. I uppgifne. Begge Navigationsskolorna hafva således varit talrikt besökta och onekligt är, att de verksamt bidragit till bildande af duglige befälsämnen för länets icke obetydliga handelsflotta. Den år 1854 utsträckta tillåtelsen för oexaminerade Skeppare att föra Svenska fartyg på vissa fjermare farvatten synes icke hafva å freqvensen vid härvarande Navigationsskola utöfvat någon annan inverkan, än att under de närmast följande åren endast ett högst ringa antal af skolans elever genomgingo första klassens Sjökaptensexamen; men detta antal har sedermera något ökats, måhända i följd deraf, att länets Sjöassuransförening icke försäkrar fartyg, hvars befälhafvare ej är examinerad.

Om länets från Bo till Ryssbylund flyttade *Landbruksskola* och dess fördelaktiga inflytande på ortens jordbruk är förut i denna berättelse ordadt. Denna skola njuter i årligt anslag af statsmedel 4,000 R:dr R:mt och står under specielt inseende af en utaf Hushållnings-Sällskapet utsedd Komité.

Ägaren af Applerum i Södra Møre härad, Agronomen Wulff, har derstädes år 1859 öppnat en *privat landbruksskola*, hvilkens verksamhet tillvunnit sig fördelaktiga omdömen. Närmare uppgifter derom hafva icke blifvit mig meddelade.

För öfrigt finnas i länets städer följande undervisnings-anstalter:

i Calmar: a) *Bernhardinas flickskola*, der medellösa unga flickor till ett antal af omkring 24 undervisas i enklare qvinnoslöjder, men deremellan äfven begagna undervisningen i folkskolan. Denna anstalt, som har en räntebärande fond, har tillkommit och underhålles genom enskilda bidrag; b) en likartad, af en förening bildad och bekostad läroanstalt, kallad *Föreningsskolan*, der omkring 30 unga flickor njuta icke allenast kostnadsfri undervisning i handaslöjd af dertill antagen lärarinna och uti de till folkskolan hörande läroämnen af en särskild lärare, utan äfven fullständig beklädnad och daglig middagsmåltid. Till denna skola har Handlanden C. J. Borell med berömvärd oegennyttia upplåtitt, utan hyresersättning, en nybyggd gård, innehållande, utom kök, sex rum, och der äfven de mest behöfvande barnen hafva fri bostad. Begge dessa flickskolor skötas med nit och omsorg samt äro af stor nytta för samhället. De flickor, som der njutit undervisning och förete vackra afgangsbetyg från skolan, finna alltid fördelaktiga tjänster; c) en genom enskilda bidrag och 150 R:dr i årligt anslag af stadens medel underhållen *ritskola* för handtverks- och slöjdidkare; och d) en år 1859 i den vackra och väl bebyggda lägenheten Rostadpark utanför Calmar af Mamsell Cecilia Fryxell

Tab. Litt. I. Antal inskrifne och utexaminerade elever i Calmar och Westerviks Navigationsskolor.

Läsår.	Inskrifne elever.	U t e x a m i n e r a d e			
		Sjökapteners af 1:a klassen.	Styrmän af 1:a eller Sjökapteners af 2:a klassen.	Styrmän af 2:a klassen.	Summa.
Calmar: 1855—1856.....	42	—	4	22	26
1856—1857.....	52	4	9	22	35
1857—1858.....	53	3	7	27	37
1858—1859.....	48	3	7	25	35
1859—1860.....	40	4	6	22	32
Westerviko: 1859—1860.....	29	11	1	15	27

inrättad *pensionsanstalt* för unga flickor af ståndspersonsklassen. Denna pension, uti hvilken äro anställda flera skickliga lärarinnor, har redan vunnit mycket förtroende. Helpensionärernas antal uppgår till 30, hvarförutom vanligen finnas omkring 40 halfpensionärer;

i *Westervik*: a) en *småbarnsskola*, inrättad och underhållen af enskilde personer, med något bidrag af kommunen; och b) en *söndagsskola* för handtverkslärlingar, bildad och bekostad af stadens handtverksförening; samt

i *Oscarshamn*: en genom sammanskott af enskilde personer bildad och underhållen flickskola, der unga medellösa flickor erhålla undervisning i hvarjehanda qvinnoslöjder.

Härjemte finnas i städerna flera privata skol-inrättningar, hufvudsakligen afseende den första barnundervisningen. Bland privata läroanstalter på landet märkes isynnerhet den, som af Majoren C. A. Liljens Stolpe på hans egendom Hasselås i Tunaläns härad blifvit inrättad för *bildande af linieofficerare*, och hvarifrån flera elever årligen utexamineras.

Tab. Litt. K. o. L. B) *Rättsväsende och fångvård*. Angående lagskipningens organisation har jag redan i berättelsens första afdelning uppgifvit, huru landet är indeladt i domsagor och hvilka städer hafva egen jurisdiktion. Då för öfrigt en fullständig lagskipningsstatistik på annan väg årligen upprättas, torde här icke böra vidröras andra dit hörande omständigheter, än sådana, som företrädesvis bidraga till upplysning om den allmänna ställningen i länet. Under denna förutsättning anser jag det vara viktigast att undersöka antalet af personer, som varit häktade, och anledningarne till deras inmanande i häkte. Förhållandet härmed inheintas af följande tabb. Litt. K och L. Här af visar sig, att fångarnes årliga medeltal från nästföregående till detta qvinqvenium minskats från 862 till 610 eller med omkring 29 procent. Den ansenligaste förminskningen har ägt rum i de fångars antal, som varit häktade för brott emot äganderätten, gröfre slagsmål och lösdrifveri. Endast ett slag af fångar, nemligen de som häktats för mord, dråp eller rån, har något, ehuru obetydligt, ökats. Anledningen till sistnämnde ökning igenfinnes egentligen i det förhållande, att icke mindre än 18 personer år 1859 häktades för delaktighet i ett postrån.

Tab. Litt. L. Hvad särskildt angår antalet personer, som under dessa år varit i länsfängelset intagne för brott emot äganderätten, har förhållandet varit det i tab. Litt. L å följande sida upptagne.

För bristande försvar hafva blifvit till allmänt arbete dömda:

År 1856.....	12 män, 2 kvinnor, summa 14;
» 1857.....	9 » 1 » » 10;
» 1858.....	22 » 4 » » 26;

Tab. Litt. K.

Uppgift å fångantalet i länets cellfängelse under nedannämnde år.

	Mord, dråp eller rån.	Stöld, snatteri och inbrott.	Förfalskningsbrott.	Slagsmål.	Mindre förbrytelser.	Lösdrifveri.	Summa.
År 1856.....	19	100	3	23	333	125	603
» 1857.....	15	139	6	18	264	120	562
» 1858.....	14	120	13	30	380	150	707
» 1859.....	43	87	6	21	352	140	649
» 1860.....	16	103	8	28	283	93	531
Summa.....	107	549	36	120	1,612	623	3,052
Årligt medeltal	21	110	7	24	322	126	610
Under åren 1851—1855 utgjorde detta medeltal.....	17	160	9	64	397	215	862

År 1859.....	10 män, 4 kvinnor, summa 14;
» 1860.....	13 » 2 » » 15.
	tillhopa..... 79,
	eller i medeltal årligen 16.

Under åren 1851—1855 utgjorde de till allmänt arbete dömdes antal 188 eller i medeltal för hvarje år 37. Den betydliga minskningen torde böra tillskrifvas mindre lösdrifveriets verkliga aftagande, än en större fördragsamhet med de personer, som obehörigen kringstryka i landet.

Redan från första året af det nya läns cellfängelsets begagnande har Calmar Rådstufvurätt vanligen der hållit ransakningar med för brott inom stadens domvärjo häktade personer. Sedermera och uppå derom af mig gjord underdånig framställning har Kongl. Maj:t den 28 November 1859 i nåder förordnat, att der afvenledes bör, utom i vissa fall, hållas ransakning med personer, som äro häktade för brott, begångna inom Norra och Södra Möre Häradsrätters jurisdiktioner. Denna förändring har i verkställigheten visat sig vara nyttig, såsom både ledande till minskning i fångforslingskostnaderne och förekommande en skadlig beröring emellan fångarne.

Här torde vara stället att kasta en blick på *exsekutionsväsendet*. Antalet af de vid Landskansliet anställde lagsökningar i skuldfordringsmål har varit:

År 1856	2,020, deraf 1,278 afgjorts genom utslag eller vilkorliga resolutioner;
» 1857	5,373, » 2,776 » » » » » ;
» 1858	9,229, » 4,988 » » » » » ;
» 1859	6,225, » 4,059 » » » » » ;
» 1860	6,347, » 2,779 » » » » » .

De icke afgjorda målen hafva, efter det kommunikations-resolutioner meddelats, ej blifvit af sökanderne vidare fullföljda. Vid granskning af denna uppgift bemärkes en högst betydlig fluktuation i de anhängiggjorda målens antal, som från 2,020 under år 1856 uppgått till 9,229 under år 1858 och derefter åter minskats till 6,225 under år 1859. Denna vaxling har sin naturliga orsak i den större eller mindre tillgången på penningar. År 1856 var penningekonjunkturen här i länet synnerligen god, hvarföre de fleste gäldenärer voro i tillfälle att utan lagsökning anskaffa medel till deras förbindelsers uppfyllande. Redan 1857 började penningetillgången minskas, och den i slutet af samma år inträffade allmänna rubbning i krediten och affärlifvet framkallade å ena sidan en mängd uppsägningar och å den andra svårighet att finna nya låneutvägar. Här af föranleddes den ansenliga ökningen af lagsökningens antal. Äfven under de begge nästföljande åren

Tab. Litt. L.

Antal häktade för brott mot äganderätten.

	Antal häktade personer för						Summa.
	Stöld med eller utan inbrott.				Snatteri med eller utan inbrott.	Inbrott utan tillgrepp.	
	Första resan.	Andra resan.	Tredje resan.	Fjerde resan.			
År 1856.....	69	16	5	4	6	—	100
» 1857.....	109	15	9	1	5	—	139
» 1858.....	86	13	9	4	8	—	120
» 1859.....	56	13	9	2	7	—	87
» 1860.....	85	9	7	—	2	—	103
Summa	405	66	39	11	28	—	549
Årligt medeltal	81	13	8	2	6	—	110
Detta medeltal utgjorde åren 1851—1855.....	115	20	7	5	12	1	160

var detta temligen högt; men att ställningen likväl då hade väsentligen förbättrats visar sig deraf, att af 6,347 under år 1860 anställda lagsökningar endast 2,779 eller omkring 44 procent blifvit fullföljda, och att således det öfvervägande antalet kan anses hafva, i följd af mellankommen liquid, förfallit.

Tab. Litt. M. Af utmättningsredogörelserne från fogderierne inhemtas nedanstående summariska förhållanden tab. Litt. M.

C) *Låneinrättningar*. Utom Rikets Ständers Bankodiskont, som fortfarande anlitas af flere personer från detta län, begagnar man här hufvudsakligen följande låneinrättningar, nemligen:

- 1) Smålands med flere provinser Hypotheksförening, som lemna lån emot pant af fastighet å landet;
- 2) Smålands Enskilda Bank, som har afdelningskontor i Calmar och Westervik; och
- 3) Filialbanken i Calmar, hvilken bildades år 1858 med en teckningssumma af 870,000 R:dr R:mt, fördelad i 870 lotter.

En närmare redogörelse för dessa låneanstalters verksamhet ligger utom gränserna för denna berättelse.

Antalet af Riksbankens och ofvannämnde låneinrättningars här anställda lagsökningar utgjorde: år 1856: 45, 1857: 107, 1858: 246, 1859: 207 och 1860: 290.

Tab. N:o 12. D) *Sparbanker*. Enligt bifogade tabellariska sammandrag N:o 12 funnos år 1860 i detta län elfva sparbanker, af hvilka 2 i Calmar, 1 i hvardera af länets öfriga 4 städer och 5 på landet. De senare voro dock af mindre betydighet. Totalbeloppet af dessa elfva sparbankers kapitaltillgång går till mera än en million R:dr R:mt. Under alla fem åren tillhoppa hafva blifvit i sparbankerne insatte 967,557 R:dr 80 öre, men deremot uttagits 1,097,772 R:dr 37 öre eller 130,214 R:dr 57 öre mera, än som motsvaras af insättningarne. Ensamt för år 1858 gå de uttagne beloppen till 174,463 R:dr 25 öre utöfver hvad samma år blifvit insatt; hvilket bevisar, att massan af delegarne i sparbankerne då sett sig nödsakade att tillgripa föregående årens besparingar. Äfven under år 1857 uttogos större belopp, än i sparbankerne samma år insattes; men under åren 1856, 1859 och 1860 hafva insättningarne betydligt öfverstigit de uttagne beloppen.

E) *Försäkrings-inrättningar*. Tvenne sådana finnas, nemligen:

1) Calmar läns *Brandstodsbolag*, hvilket började sin verksamhet år 1841. Det har sin Styrelse i Calmar, men Komitéer i länets alla socknar. Försäkring lemnas å både hus och lösegendom. Hvad årligen åtgår till brandskadeersättningar utdebiteras å delegarne i mån af försäkringsbeloppet. År 1855 uppgick sammanräknade försäkringssumman till 25,282,170 R:dr, men hade år 1860 stigit till 36,848,490 R:dr. I ersättning för timade brandskador utbetaltes:

År 1856	R:dr R:mt 15,399: 96;
» 1857	» » 24,844: 58;
» 1858	» » 27,580: 87;
» 1859	» » 77,628: 74;
» 1860	» » 24,900: 85.

Tab. Litt. M.

Sammandrag af utmättningsredogörelserne.

Utmättningsärenden uti hvilka:	1856.		1857.		1858.		1859.		1860.	
	Antal utmättningsärenden.	Belopp. R:dr R:mt.	Antal utmättningsärenden.	Belopp. R:dr R:mt.	Antal utmättningsärenden.	Belopp. R:dr R:mt.	Antal utmättningsärenden.	Belopp. R:dr R:mt.	Antal utmättningsärenden.	Belopp. R:dr R:mt.
a) liquid mellankommit utan behof af utmätning.	458	59,850	795	136,314	1,126	256,308	739	204,300	911	225,110
b) liquid blifvit erlagd efter skedd utmätning, men före godsets försäljning.....	580	145,050	917	135,720	2,096	518,531	1,855	312,052	1,838	443,580
c) liquid uttagits genom försäljning af lös egendom	121	12,280	460	80,770	757	220,660	640	532,300	510	116,020
d) " " " " af fast egendom	2	13,000	12	18,250	22	51,500	22	55,600	50	71,710
e) liquid ej kunnat uttagas i anseende till gäldenärens fattigdom.....	141	34,050	127	73,790	270	45,750	303	49,615	228	43,560

I allmänhet har årliga utdebiteringen af brandstods-afgifter understigit 1 R:dr af 1,000 R:drs försäkringsvärde; men år 1859 uppgick afgiften till öfver 2 per mille;

2) Calmar läns *Sjöassuransförening*, som bildades år 1856 för försäkring af fartyg, hörande till detta Tab. Litt. N. län. Den erhöll nämnde år Kongl. Oktroj för tre år och år 1859 ytterligare för tre år, sista gången med utsträckning äfven till fartyg i Blekinge län. Äfven detta bolag grundar sig på utdebitering af hvad till sjöskadeersättningar och förvaltningskostnader erfordras. Rörande föreningens verksamhet under nu ifrågavarande fem år har lemnats uppgift enligt följande tab. Litt. N. Åren 1859 och 1860 voro synnerligen ogynnsamma för föreningen, som derunder nödgades i sjöskadeersättningar utbetala årligen från 7 till 10½ procent af fartygens försäkringsvärde; men beräknar man medeltalet för alla fem åren, så minskas ersättningsbeloppet till endast 5½ procent af värdet. Det utgjorde för åren 1856 och 1857 blott 2½ procent. Efter all sannolikhet bör bolaget under vanliga förhållanden bära sig väl och medföra för rederierne ringare försäkringsafgifter, än om fartygen varit försäkrade i utländska bolag. De föreskrifter i afseende på fartygens beskaffenhet och utrustning, hvilkas, genom noggranna besigtningar kontrollerade, iakttagande utgör vilkor för inträde i föreningen, torde jemväl hafva bidragit dertill, att länets handelsflotta nu anses vara i ett vida bättre skick, än tillföre.

F) *Pensions-inrättningar och välgörenhetsfonder*. De hufvudsakligaste stiftelser af denna art äro följande:

1) i Calmar:

- a) Afidne Direktören Fröbergs stiftelse för uppfostrande af *vanvårdade barn*, hörande till Calmar stad och vissa närbelägna landsförsamlingar. Utom jord och byggnader till värde af 128,571 R:dr, äger fonden i räntebärande kapitaler 271,174 R:dr. Enligt testamentsvilkoren träder inrättningen icke i verket förrän stiftarens ännu lefvande enka afidit;
- b) Calmar stifts *Allmänna Enke- och Pupillkassa* med en fond af 26,096 R:dr;
- c) Calmar stads *Handlande Borgares* d:o d:o med fond af 78,212 R:dr;
- d) Calmar stads *Handverksidkande Borgares* d:o d:o. Fonden är 18,000 R:dr;
- e) *Skeppare-Societetens i Calmar* d:o d:o. Fond 44,104 R:dr;
- f) *Arbetskarlssklassens* d:o d:o. Fond 1,879 R:dr;
- g) *Borgerskapets* Begravningskassa. Fond 1,696 R:dr.

Under Domkapitlets förvaltning äro ställda:

h) de Mornaijska Stipendiifonden	2,400 R:dr;
i) Björkmanska d:o	1,175 "
k) Sandbergska d:o	4,375 "
l) Bergströmska d:o	2,000 "
m) Wijkska d:o	69,962 "

- n) Lindbäckska Stipendiifonden..... 5,409 R:dr;
- o) Rothliebska d:o 600 "
- p) Grotteska fattigfonden..... 500 "

jemte åtskilliga mindre stipendiifonder.

Domkyrko-Rådet förvaltar följande stiftelser:

- q) Hanellska fonden 1,900 R:dr
- r) Ekmanska d:o 2,500 "
- s) Bjeurkmanska d:o 768 "
- t) Scheveska d:o 1,050 "
- u) Grandinska d:o 5,000 R:dr, hvaraf räntan utdelas halfårsvis till orkeslöse tjenare.

Under förvaltning af en särskild Direktion:

- v) Nobenschöldska fonden 3,000 R:dr till understöd åt behöfvande borgarebarn.

Under förvaltning af Magistraten äro ställda:

- x) Björkmanska testamentsfonden 1,232 R:dr, hvaraf räntan tilldelas trenne fattiga borgare-enkor;
- y) Ahlbergska testamentsfonden 1,500 R:dr. Räntan tilldelas någon fattig enka eller dotter efter afiden Magistratsperson;
- z) Schwederska d:o å 180 R:dr till understöd åt fattiga borgarebarn;

Tab. Litt. N.

Sjöassuransföreningens verksamhet.

	Försäkrade fartygs		Utbetalde sjöskadeersättningar		
	antal.	antagna värde. R:dr R:mt.	för totalt förölyckade fartyg. Stycken.	för haverier. Stycken.	Sammanräknade ersättningsbeloppen. R:dr R:mt.
År 1856.....	111	1,583,712	2	23	40,926
" 1857.....	144	2,411,132	2	15	59,596
" 1858.....	142	2,415,032	9	43	117,505
" 1859.....	132	2,221,143	11	31	230,400
" 1860.....	121	2,059,433	7	33	143,797

2) i Westervik:

a) Cederflychtska stiftelsen med en fond af 32,665 R:dr. Röntan användes till pensioner och understöd åt fattige, välfredade personer i staden och nästgränsande socknar; b) Ahlgrenska testamentsfonden 1,666 R:dr till understöd åt enkor i Westervik; c) Pihlska d:o 1,725 R:dr till understöd åt enkor och barn efter borgare; d) Mobergska d:o 750 R:dr till understöd åt någon medellös ogift dotter af ofrälse handlande eller ståndsperson;	e) Fähræiska testamentsfonden 6,000 R:dr till understöd åt åtta behöfvande personer i staden; f) Langska d:o 500 R:dr till understöd åt en oförsörd borgaredotter; g) Bäckmanska fonden 2,000 R:dr till understöd åt fyra sjömansenkor; h) Handlande Borgerskapets Pensions-inrättning med en fond af 38,955 R:dr; och i) 2:ne begravningskassor, tillsammans utgörande 2,326 R:dr.

Tab. N:o 13. G) *Fattigvård.* Af bifogade tabell N:o 13 inhemtas, att på landet årliga medeltalet af fattighjon och andra understödstagare utgjort 6,559 personer eller omkring 3½ procent af befolkningen, men i städerna 931 personer, motsvarande ungefär 5½ procent af folkmängden. Landsbygdens utgifter till fattigvården hafva i medeltal uppgått till 105,397 R:dr, hvilken summa, fördelad på folkmängden, gifver en qvot af nära ½ R:dr för hvarje person, men, efter förmedlade hemmantalet räknadt, motsvarar omkring 31 R:dr för hvarje hemman. Inom flera socknar måste till fattigvårds-utgifterna tillskjutas årligen 1½ à 2 tunnor spanmål jemte några Riksdaler i penningar af hvarje fullt hemman, och i få församlingar understiger detta tillskott en tunna säd och fem R:dr i penningar. Räknar man dertill fattigkassans vanliga inkomster af ränte- och kollektmedel m. m., äfvensom de personliga fattigvårdsbidragen, så torde kunna antagas, att utgifterna för fattigvården å landet i verkligheten öfverstigit de uppgifna beloppen. I städerna, hvarifrån uppgifterna i detta hänseende synas mera tillförlitliga, hafva samtliga omkostnaderne för fattigförsörjningen uppgått i medeltal årligen till 29,723 R:dr eller omkring 1½ R:dr på hvarje person af befolkningen. Inom länet finnes icke något arbetshus.

H) *Krogväsende och bränvinsförsäljning.* I städerna idkades under år 1860 utskänkning å 24 och minutförsäljning af bränvin å 16 ställen. Sammanräknade afgifterne utgjorde 42,474 R:dr 33 öre. På landet idkades samma år bränvinsutskänkning å 9 gästgifvaregårdar och å ett annat ställe samt minuthandel med bränvin å 2 ställen. Afgifterne härför, äfvensom för några för kortare tider och tillfällen beviljade värdshusrättigheter, uppgingo till 9,102 R:dr 34 öre, allt R:mt. Af alla dessa afgifters behållna belopp, efter afdrag för uppördsprovision, utgjorde den Hushållnings-Sällskaperne tillkommande femtedel 10,294 R:dr 69 öre, deraf enligt stadgad fördelningsgrund 7,422 R:dr 15 öre tillföll det Södra och 2,872 R:dr 54 öre det Norra Sällskapet.

I) *Helsovård.* Länet är indeladt i 7 Provinsialläkare-distrikt, nemligen: 1) Calmar, omfattande Södra och Norra Möre samt Ålems socken af Stranda härad; 2) Oscarshamns, som utgöres af öfriga delen utaf Stranda samt delar af Tunaläns och Aspelands härad; 3) Handbörds, omfattande hela detta härad; 4) Wimmerby, utgörande Sefvedes jemte delar af Aspelands och Södra Tjusts härad; 5) Tjusts, som omfattar öfriga delen af länets fasta land; 6) Ölands Norra; och 7) Ölands Södra Mot.

Härjemte finnes för Stranda härad en särskild Läkare, afönad genom afkastningen af en utaf afidne Hofmarskalken Friherre A. Rappe gjord donation.

Under åren 1856—1860 har i afseende på ofvannämnde läkaredistrikter icke skett annan förändring, än att läkarestationen i Tjusts distrikt blifvit flyttad från Gamleby köping till Öfverums jernbruk, hvars innehafvare erbjöd Läkaren fri bostad jemte andra förmåner, under det passande bostadslägenhet icke stod att erhålla uti eller vid nämnde köping. Fråga väcktes år 1860 om inrättande af ett nytt provinsialläkaredistrikt i södra delen af det stora och folkrika häradet Södra Möre; men något beslut i anledning deraf var ännu icke meddeladt vid slutet af den period, som utgör föremål för närvarande berättelse.

Städerna Calmar, Westervik, Wimmerby och Oscarshamn hafva särskilda Stadsläkare, hvarförutom Läkare finnas anställda vid Lasarets- och Kurhus-inrättningarna i Calmar, Westervik och Borgholm.

Kurhusdistrikterna äro 3, nemligen: Calmar, omfattande de tvenne södra fögderierna å fasta landet jemte städerna Calmar och Oscarshamn, Westerviks, som omfattar hela den öfriga delen af fastlandet, och Borgholms, som utgöres af hela Öland. Å Calmar kurhus, som är förenadt med ett mindre lasarett, vårdades år 1860 135 kurhus- och 140 lasarettspatienter. I Westerviks kurhus vårdades samma år 126 patienter. Antalet sådana patienter i Borgholm utgjorde 25.

Westerviks stad har med en kostnad af 12,548 R:dr uppbyggt ett särskildt sjukhus, som år 1859 blef färdigt, och hvarest under nämnde år och 1860 vårdades tillhopa 42 patienter. Äfven i Calmar har under ifrågavarande period anskaffats ett sjukhus, genom inköp af en inom förstaden Malmen belägen gård.

Inom länet finnas åtskilliga *helsobrunnar*. Den betydligaste deribland är Södra Wi, en mil norr om Wimmerby. Denna brunn har hvarje år besökts af 300 å 330 patienter. Dess vatten uppgifves vara särdeles nyttigt emot reumatiska och arthritiska åkommor. Af öfriga helsobrunnar äro Norrby nära Oscarshamn, Christvalla i Norra Möre härad och Wickleby i Ölands Södra Mot de mest besökta. Vid Oscarshamn har en till börden Tysk Läkare vid namn Berman anlagt en på senare tiden mycket besökt bad- och kallvattenkuranstalt.

Examinerade Barnmorskor finnas i länets alla städer, men endast i 34 af landtsocknarne. Flera bemödanden hafva å Länsstyrelsens sida ägt rum för att förmå de församlingar, som sakna examinerad Barnmorska, att anslå medel till aflöning åt en sådan; men oftast hafva dessa försök misslyckats.

Calmar å Landskansliet den 30 Augusti 1862.

K. SKÖLDEBRAND.

C. A. Palme.

J. O. Siljeström.

Tab. No 1.

FOLKMÄNGD.

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
		Den 31 December enligt husförhållningarna.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motsstående år.						Utskrifningsmanskap	
					Hela folkmängden af			Deraf frie från mantalspengar.				
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
Å landsbygden.												
1856	97,152	99,985	197,137	95,111	99,235	194,346	48,163	50,423	98,586	8,053	
1857	97,697	100,451	198,148	93,815	98,816	192,631	47,918	51,231	99,149	7,885	
1858	98,038	100,851	198,889	94,580	99,688	194,268	50,069	53,722	103,791	7,919	
1859	98,808	101,499	200,307	93,300	101,589	194,889	48,826	55,689	104,515	7,811	
1860	99,900	103,150	203,050	95,175	100,830	196,005	50,471	54,970	105,441	7,774	
I städerna.												
Calmar:	1856	3,485	4,187	7,672	3,270	4,126	7,396	1,509	1,957	3,466	298
	1857	3,560	4,237	7,797	3,300	4,096	7,396	1,444	1,870	3,314	312
	1858	3,608	4,310	7,918	3,372	4,138	7,510	1,545	1,957	3,502	315
	1859	3,540	4,253	7,793	3,419	4,188	7,607	1,646	2,067	3,713	279
	1860	3,631	4,430	8,061	3,275	4,107	7,382	1,554	2,004	3,558	286
Westervik:	1856	2,523	2,599	5,122	2,523	2,599	5,122	1,430	1,126	2,556	142
	1857	2,577	2,655	5,232	2,577	2,655	5,232	1,442	1,131	2,573	168
	1858	2,573	2,657	5,230	2,573	2,657	5,230	1,392	1,157	2,549	171
	1859	2,552	2,663	5,215	2,552	2,663	5,215	1,423	1,224	2,647	135
	1860	2,582	2,675	5,257	2,582	2,675	5,257	1,450	1,210	2,660	146
Wimmerby:	1856	668	920	1,588	672	921	1,593	296	366	662	42
	1857	654	927	1,581	684	930	1,614	288	359	647	47
	1858	650	938	1,588	677	949	1,626	277	363	640	46
	1859	685	946	1,631	703	965	1,668	300	395	695	43
	1860	743	1,023	1,766	706	963	1,669	331	438	769	52
Oscarshamn:	1856	1,117	1,085	2,202	1,117	1,085	2,202	427	475	902	17
	1857	1,176	1,157	2,333	1,176	1,157	2,333	465	506	971	18
	1858	1,126	1,108	2,234	1,126	1,108	2,234	436	480	916	18
	1859	1,110	1,085	2,195	1,110	1,085	2,195	455	478	933	20
	1860	1,112	1,125	2,237	1,112	1,125	2,237	447	492	939	22
Borgholm:	1856	336	361	697	306	348	654	132	137	269	29
	1857	340	379	719	325	352	677	142	147	289	37
	1858	328	356	684	319	345	664	135	129	264	33
	1859	308	351	659	332	318	650	122	127	249	29
	1860	309	349	658	306	347	653	140	151	291	25
Summa i samtliga länets städer år 1860		8,377	9,602	17,979	7,981	9,217	17,198	3,922	4,295	8,217	531	
Summa i hela länet år 1860		108,277	112,752	221,029	103,156	110,047	213,203	54,393	59,265	113,658	8,305	

Tab. No 2.

JORDBRUK.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	9.
Enligt 1859 års uppgifter till Kongl. Finans-Komitén.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Ärter.	Potatis.
A) Länets norra del.							
1) Årliga utsädet på tunnland tunnor	$\frac{3}{4}$	$\frac{3}{4}$	1	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{4}$	1	6
2) Årliga behovet till utsäde »	1,175	13,246	2,771	11,554	402	770	32,050
3) Tunnland åkerjord, använde till odling af	1,762	17,661	2,771	7,703	321	770	5,342
4) Skördebelopp i korntal af utsädet	$7\frac{1}{2}$	$6\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{4}$	$6\frac{1}{4}$
5) Årlig förbrukning på person i medeltal. tunnor	$\frac{1}{2}$	1	$\frac{1}{2}$	—	—	$\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
6) Årliga skörden i sin helhet »	8,636	87,161	15,587	63,980	2,230	4,346	216,535
B) Länets södra del.							
1) Årliga utsädet på tunnland tunnor	$\frac{3}{4}$	$\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{4}$	1	6
2) Årliga behovet till utsäde »	1,748	38,971	29,499	18,000	296	676	63,895
3) Tunnland åkerjord, använde till odling af	2,622	46,765	25,287	12,000	237	697	10,649
4) Skördebelopp i korntal af utsädet	$6\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{8}$	$4\frac{1}{8}$	4	5	$4\frac{1}{4}$	6
5) Årlig förbrukning på person i medeltal. tunnor	$\frac{1}{6}$	$1\frac{1}{4}$	$\frac{1}{8}$	—	—	$\frac{1}{6}$	$1\frac{1}{2}$
6) Årliga skörden i sin helhet »	11,391	205,193	101,987	75,998	1,481	3,230	383,190

Anmärkingar:

A utmärker den del af länet, som utgör Norra Hushållnings Sällskapets verksamhetsområde, nemligen Norra och Södra Tjusts samt Sefvedes och Tunalåns härad; och

B hela den öfriga delen af länet, omfattande Södra Hushållnings-Sällskapets distrikt.

Tunnlandtalet är uppgifvet att utgöra:

	af åker.	af äng.
i Norra distriktet.....	61,884,	56,153,
i Södra do	146,077,	157,699,
	eller tillhopa 207,961,	213,852.

De i denna tabell införde uppgifter om utsäde och skörd äro, enligt hvad i berättelsens text anføres, påtagligen i vissa delar grundade på alltför låg beräkning.

Tab. N:o 3.

BOSKAPSSKÖTSEL.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
	Hästar.	Tjurar.	Oxar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	Getter.	Svin.	Summa kreatur.
Antal 1858 vinterfödde kreatur af motstående slag enligt uppgift till Finans-Komitén	21,050	35,626	57,768	39,387	105,090	25,166	284,087		
Enligt femårsberättelsen 1851—1855	18,889	33,631	65,671	26,664	106,631	36,598	288,084		

Anmärkning: För vinnande af likformighet är denna tabell i Statistiska Central-Byrån sammandragen af uppgifter, som meddelats i berättelsens text.

Tab. N:o 4.

SKOGSHUSHÅLLNING.

1.	2.	3.	4.	5.
Särskilde slag af skogar m. m.	Areal vid periodens slut. Tunnland.	Afverkningsbelopp utfördt i		
		År.	Quantitet. Kubikfot.	Penningvärde. R:dr R:mt.
<i>Kongl. Maj:t och Kronan tillhörige och till Dess disposition indragne:</i>				
Kronoparken Böda på Öland	10,644	1856	205,709	12,342
		1857	65,681	3,940
		1858	76,415	4,584
		1859	90,329	5,419
		1860	102,787	6,167
<i>Bostallens, kyrkors, läroverks och fromma stiftelsers:</i>				
Enligt fogderi-uppgifterne utgöra de tillhopa	44,989	1856	Anses lemna årligen minst 582,500.	Årliga afkastningens värde: 34,950.
		1857		
		1858		
		1859		
		1860		
<i>Häradsallmänningar:</i>				
Handbörds	1,353.			
Norra Möre	459.			
	1,812	1856	Äro tills vidare fredlyste.	
		1857		
		1858		
		1859		
		1860		
<i>Sockneallmänningar: Finnas icke.</i>				
<i>Ekeplanteringar: Inga publika.</i>				
<i>Mullbärsplanteringar: Borgholms</i>	6			
<i>Andra skogsplanteringar:</i>				
<i>Flygsandsfält: 2:ne å Böda kronopark</i>	250			

Tab. N:o 5.
DÖDADE ROFDJUR.

1.	3.	4.	6.	13.
År.	Vargar.	Lodjur.	Räfvar.	Belopp af utbetald belöning. R:dr R:mt.
1856	19	1	1,088	3,849
1857.....	4	2	1,292	4,026
1858.....	13	8	1,033	3,609
1859.....	8	8	1,398	4,554
1860.....	6	8	934	3,102
Summa 1856—1860	50	27	5,745	19,140

Till Tab. N:o 6 AF ROFDJUR DÖDADE HUSDJUR har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ej kunnat erhålla några uppgifter.

Fortsättning af Tab. No 7.

GRUFVOR, BERGVERK, BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR SAMT HANDTVERKERIER.

1.	2.							3.							4.							9.	10.				15.			
	Grufvor, bergverk, bruk, fabriker och manufakturinrättningar.														Handtverkerier															
	Å landsbygden.							I städerna.							Å landsbygden.								I städerna.							
	År 1860.	Ägare.		Mästare, arbetare och biträden af alla slag.				Antal verk och inrättningar.	Ägare.		Mästare, arbetare och biträden af alla slag.				Mästare.	Dessas biträden af			Gerningsmän.	Dessas arbetsbiträden.	Mästare.		Dessas biträden af			Antal icke till sjelf-försörjning.		Anslå till dem.		
		Enskilde.	Bolag.	Öfver 15 års ålder.		Under 15 års ålder.			Enskilde.	Bolag.	Öfver 15 års ålder.		Under 15 års ålder.			Gesäller.	Lärtingar.	Andra arbetare.					Gesäller.	Lärtingar.	Andra arbetare.				Å landsbygden.	I städerna.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.																		
Påslagsare																								2						
Pottaskebruk	31		31																											
Qvarnverk								3		3	13															5				
Repslagerier								2	1	1	11												1	1		4				
Rödfärgsfabrik	1		1		1																									
Sadelmakare																3							10	8	11	3	8	5		
Segelsömmare																							4	2	5	1				
Skeppsvarf	6		6		46					10	5	5	176																	
Skomakare														4	2	3	2	223	80	25	31	54	1	132		64				
Skräddare														6	1	3		266	91	24	27	28		161		52				
Slagtare																							4			2		20		
Smeder														2		2		1	1	15	9	24	1	244		9				
Snickare														6	6	9	2	9	7	18	14	27	3	139		42				
Snörmakare																											1			
Sockerbagare																							8	5	3	1		11		
Sockerraffinaderi								1	1		9	1																		
Spegelfabrik								1	1		2																			
Stångjernsverk	14	12	2	208	3	24																								
Svarfvare																							10	8	12	1		6		
Sågverk	537	515		680																										
Tegelbruk	44	44		180	1	1																								
Tenngjutare																							2		1	1		2		
Tobaksfabriker										3	3	31	23																	
Tuunbindare																							4	5	5			1		
Tändsticksfabriker										3	3	19	18	33	42															
Ullspinnerier	1	1		7																										
Urfabriker										4	4	11											2	1	1		7	3		
Vadmalstammar	16	16		16																										
Vagnmakare																							3	1	1	2	9	3		
Ångbrännerier	7	7		58						1	1	5																		
Ångsåg										1	1	5																		
Summa	1,215	1,183		72,633	138	108	10	44	34	10	335	27	58	44	59	27	33	18	505	180	252	189	284	61	802	411				

Tab. N:o 8.

ALLMÄNNA VÄGAR, GÄSTGIFVERIER OCH SKJUTSNING, 1856—1860.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
	Längd i mil				Kostnader för				Antal gästgifverier vid periodens slut.	Antal utgångne hästar		
	af hvarje slag af motsäende vägar	af indelade, med skjutsstationer för sedde vägar	af fulländade och skymade nya vägar	af fulländade eller betydligt förbättrade vägar	fulländade nya vägar		förbättrade vägar			år.	för kung- och krono-skjuts.	for gästgifveri, håll- och reserv-skjuts.
					af statsmedel.	af kommunernes medel.	af statsmedel.	af kommunernes medel.				
	vid periodens slut.		under perioden.		R.dr	R.mt.	R.dr	R.mt.				
Allmänna landsvägar.....	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	—	3 $\frac{1}{2}$	—	—	6,975	13,239	61	1856	2,112	71,456
Häradsvägar.....	116	92 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	34	1857	1,815	66,423
Socknevägar.....	100 $\frac{1}{2}$	1	3 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	10,000	1	1858	1,538	24,907
I städer.....	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1859	1,749	23,001
Med införd skjutsentreprenad.....	—	—	—	—	—	—	—	—	19	1860	875	24,233

Anmärkingar: 1. Af ofvan i kolumnen 2 upptagne allmänna vägar tillhöra länets städer: landsväg 2 $\frac{1}{2}$ mil, häradsväg $\frac{1}{2}$ och sockneväg $\frac{1}{2}$ mil.
2. Af de 19 gästgifvaregårdar, hvarst skjutsentreprenad är införd, tillhöra endast 2 städerna och de öfriga 17 landet. Alla 19 äro inbegripne i de fyra första rubrikerne, så att länets samliga gästgifvaregårdar tillhoppa utgöra ett antal af 101.

Tab. N:o 9.

SJÖFART OCH HANDEL.

År 1860.	S j ö f a r t.								H a n d e l.																
	Fartyg och båtar begagnade								Gross-handlare.	Minut-handlare.	H a n d l a n d e														
	till inrikes sjöfart.				till ntrikes sjöfart.						Antal.	idkande både gross- och minnt-handel.	enligt § 3 Handels-ordningen.	qvinnor enligt § 4 Handels-ordningen.	med in- och ut-ländska varor.	med landt-manna-varor.	med egna tillverkningar.								
	Antal.	Lästetal.	Besättning. Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Lästetal.	Besättning. Skeppare.	Sjöfolk.	Husbonder.	Bejening.								Husbonder.	Bejening.	Husbonder.	Bejening.	Husbonder.	Bejening.	Husbonder.	Bejening.
a) Landsbygden, köpingarne och staden Borgholm...	77	1,246	77	162	71	3,193	71	337	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	139	60	7	1	2	2
b) Städerna:																									
Calmar.....	17	298	17	25	70	4,409	114	1,114	—	—	—	—	85	42	1	1	18	—	—	—	—	—	—	—	—
Westervik.....	8	145	8	18	26	2,235	34	276	—	—	—	—	4	1	37	29	7	—	—	—	—	—	—	—	—
Wimmerby.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oscarshamn.....	6	109	6	28	42	2,174	42	226	—	—	20	11	12	8	3	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa i dessa städer	31	552	31	71	138	8,818	190	1,616	—	—	31	23	134	79	11	3	31	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa i hela länet	108	1,798	108	233	209	12,011	261	1,953	—	—	31	23	134	79	11	3	34	1	139	60	7	1	2	2	

Tab. N:o 10.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER M. M. Å LANDET, TOMTER OCH JORDAR I STÄDERNE ÅR 1860.

Å landsbygden.								I städerna.											
Hemman och jordlägenheter af alla slag efter olika natur, enligt nya jordeboksordningen.	Hemman.		Antal				Uppskattningsvärde sista året. R:dr R:mt.	Tomter, jorddar och lägenheter af alla slag i hvarje stad.	Tomter.		Jordar.					Uppskattningsvärde sista året. R:dr R:mt.			
	Mantal.		Brukningsdeklar.	jordtorp.	backstugor.	andra lägenheter.			Antal bebyggde.	Åker.	Äng.	Skog och beten m. m.	Summa tunnland jord.	Hemmantal.	Hus och tomter.		Jordar.	Summa uppskattningsvärde.	
	Oförmedlade.	Förmedlade.													Tunnland.	Jordar.			
Krono:								Calmar	580	4	654	352	558	1,564	15	2,155,150	71,150	2,226,300	
Under allmän disposition	332 $\frac{3}{8}$	235 $\frac{7}{8}$	301	381	415	20 $\frac{1}{2}$	1,365,710	Westervik ...	526	36	478	843	2,978	4,299	97	1,066,480	349,250	1,415,730	
Under enskild disposition	133 $\frac{146}{80}$	71 $\frac{91}{80}$	368	178	510	87 $\frac{3}{8}$	338,270	Wimmerby ..	107	5	835	881	3,092	4,808	94	232,900	137,880	370,780	
Summa	466 $\frac{337}{80}$	306 $\frac{111}{80}$	669	559	925	108 $\frac{1}{2}$	1,703,980	Oscarshamn .	259	—	—	—	—	—	—	570,930	—	570,930	
Skatte	3,284 $\frac{19}{80}$	2,139 $\frac{121}{80}$	10,313	3,388	7,297	524 $\frac{3}{8}$	15,508,360	Borgholm ...	90	—	—	75	75	—	—	113,665	195	113,860	
Frälse	1,214 $\frac{1}{2}$	919 $\frac{7}{2}$	2,621	1,361	631	317	7,598,677												
Summa	4,964 $\frac{3}{8}$	3,365 $\frac{3}{8}$	13,603	5,308	8,853	949 $\frac{1}{2}$	24,811,017		1,562	45	1,967	2,076	6,703	10,746	34 $\frac{3}{8}$	4,139,125	558,475	4,697,600	

Tab. N:o 11.

LAGA SKIFTEN M. M.

År.	Sökta skiftens antal.	Fastställda skiften.											Arfvoden till landtmätare och gode män för laga skiften. R:dr R:mt.	Hela beräknade utgiftsersättningen. R:dr R:mt.
		Antal.	Skiftade mantal.		Skiftade ägor.									
			Oförmedlade.	Förmedlade.	Inrösningsjord.				Afrösningsjord.					
					Åker.		Äng.		Odlingsmark.		Afrösningsjord.			
Tunnl.	Kpl.	Tunnl.	Kpl.	Tunnl.	Kpl.	Tunnl.	Kpl.	Tunnl.	Kpl.	R:dr	R:mt.	R:dr	R:mt.	
1856	84	36	84	57 $\frac{1}{2}$	4,097	21,7	5,727	27,5	—	—	24,383	29,8	29,885	59,571
1857	68	23	45 $\frac{3}{4}$	32 $\frac{5}{8}$	1,649	26,3	2,278	6,8	271	25,1	10,131	25,1	14,984	34,554
1858	52	29	64 $\frac{3}{4}$	45 $\frac{1}{4}$	2,761	19,4	3,296	2,2	32	4,6	18,345	11,5	29,320	70,487
1859	71	18	47	36	2,206	25,1	2,661	25,1	—	—	12,682	27,4	26,955	49,761
1860	48	39	59 $\frac{7}{8}$	42 $\frac{1}{4}$	2,746	19,4	3,578	12,6	—	—	15,593	24,0	37,530	62,201
Summa 1856—60	323	145	301 $\frac{3}{8}$	213 $\frac{5}{8}$	13,462	15,9	17,542	10,2	303	29,7	81,137	21,8	138,674	276,574

Anmärkingar: 1. I 3:dje kolumnen hafva ej hemmanskyfningar, utan endast egentliga laga skiften, blifvit antecknade.
2. I 11:te kolumnen är upptaget arfvode till Landtmätare och Gode Män, odlingsersättningar samt kostnaden för utflytningar och således alla för ett laga skifte utgifne medel.

Tab. N:o 12.

SPARBANKER.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Sparbankens benämning och stiftelseår.	Antal del-egare	Hela kapital-tillgången	Öfver-skott eller besparing öfver del-egarnes andel	A f d e l e g a r n e									
				insatt belopp. R:dr Rant.					uttaget belopp. R:dr R:mt.				
				vid periodens slut.	1856.	1857.	1858.	1859.	1860.	1856.	1857.	1858.	1859.
Calmar stads sparbank	1,602	201,296,96	19,573,74	38,481,91	30,467,69	22,056,14	30,771,84	37,233,51	34,951,41	32,194,69	50,528,15	32,020,11	29,722,32
Calmar läns Besparings- och Lifränteanstalt	569	29,534,62	70,73	8,229,37	9,407,52	4,470,46	5,155,46	8,484,98	30	1,145,06	3,522,62	3,378,69	2,128,42
Westerviks sparbank	2,762	668,202,16	63,050,16	134,922,16	104,793,81	92,626,49	119,610,15	120,460,22	108,553,87	133,851	199,107,22	101,434,32	125,539,79
Wimmerby d:o	379	38,781,72	1,882,11	6,524,72	4,769,72	2,810,57	6,209,52	6,385,64	3,494,31	6,888,50	9,227,92	3,275,86	5,461,47
Oscarshamns d:o	439	119,602,46	12,017,46	43,365,40	40,288,58	15,821,50	21,989,40	20,798,32	30,103,15	76,372,98	44,836,50	13,725,40	13,782,98
Borgholms d:o	99	10,356	1,108	3,720	2,825	2,991	1,498	1,281	3,258	2,246	6,255	1,138	1,118
Ålems sockens d:o	71	7,006,58	115,76	1,238,95	583,18	713,07	1,515,05	1,793,47	465,95	334	538,07	963	1,082,66
Mönsterås d:o	93	5,495	345	3,816	1,733	704	1,760	1,193	119	630	1,249	586	2,588
Högsby och Långemåla socknars sparbank	70	4,825	177,58	53	36	96	73	90	450	370	594	401	211
Söderåkra sockens sparbank	73	747	1,397	1,380	694	433	643	360	857	501	954	1,810	983
Wissefjerda d:o	105	3,163	205	1,454	807	290	581	68	393	811	663	781	146
Summa	6,262	1,089,010,50	99,942,54	243,185,51	196,405,50	143,012,23	189,806,42	198,148,14	182,675,69	255,344,28	317,475,48	159,513,38	182,763,59

Tab. No 13.
FATTIGVÅRD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	
År.	Fattigvården			Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.									Antal af fattigvården understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens							
	gemensam för hela samhället.	delad på nedanstående antal rokar eller kretsar.	Antal fattighjuns.	Äldre personer vårdade				Barn vårdade i och utom fattighus.		Summa.		Summa af båda könen.		Afkastning af egendom, kollektioner m. m.	Personliga fattigvårdsbidrag.	Personliga hemmantal.	Värdet af tillskott efter hemmantal.	Ersättning af statsmedel.		Summa.	Samtliga utgifter i och för fattigförsörjningen.		
				i fattighus.		på annat sätt.		m.	q.	m.	q.	m.	q.					R:dr	R:mt.		R:dr	R:mt.	
				m.	q.	m.	q.																m.
På landet.																							
1856	83	167	64	113	278	315	757	475	451	903	1,486	2,389	1,462	2,489	3,951	22,093	13,029	73,207	1,410	211	109,950	105,839	
1857	82	181	67	103	295	335	781	484	483	922	1,559	2,481	1,535	2,586	4,121	22,845	13,042	72,120	2,479	179	110,665	107,932	
1858	82	181	75	111	277	340	784	467	465	918	1,526	2,444	1,541	2,578	4,119	26,194	13,794	61,702	2,433	174	104,297	102,906	
1859	81	198	75	114	287	347	775	446	475	907	1,537	2,444	1,548	2,637	4,185	22,812	15,293	63,446	2,044	152	103,747	103,753	
1860	81	198	75	117	294	356	785	464	475	937	1,554	2,491	1,524	2,636	4,160	25,132	16,027	66,446	2,154	567	110,326	106,553	
I släderne.																							
1856	4	16	5	63	77	18	47	149	131	230	255	485	69	357	426	10,608	17,864	2,151	—	5	30,628	29,191	
1857	4	16	5	72	82	17	49	148	129	237	260	497	86	367	453	13,659	16,341	2,220	—	137	32,357	31,681	
1858	4	16	5	76	84	16	46	136	142	228	272	500	87	375	462	20,641	14,176	2,265	58	66	37,206	31,626	
1859	4	16	5	68	77	23	51	138	140	229	268	497	81	335	416	17,906	12,495	2,362	91	266	33,120	27,836	
1860	4	16	5	68	76	23	53	130	142	221	271	492	68	359	427	15,123	13,351	2,381	91	166	31,112	28,302	

STOCKHOLM, 1863.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
KONGL. BOKTRYCKARE.

